

Kaiwo Anatu Paulusi Soi We Jemati Na Roma

Kaiwo dedung we surati Roma nei

Bendari Roma mani bendari fiabai paria, tuti na rahida nani Mananu Kaisari Roma foi yuo nunei sentenang. Rasul Paulusi soi ne kaiwo anatu nei we Kristusi ne jemati na Roma foi weo meine-nansa weo ambori dontai suambawasa. Enetituai we yufi na mano eroaso fosa na wanai kuteai, akawuru wori efatari dontai pari to Spanyol.

Na suratinei, reantenang mani Paulusi dohong mahikai we jemati na Roma foi tuti deikaririai wesa kariri todoni dutang tutisa pampang we Sempaisi fo. Akawuru wori deisaha ne kaiwoariri fuba sewa foi, amani Kaiwo Mahikai na Allai fo deinawi todoni niari inontaraine tata tabeng riati aha, nana mani na taroaso Seng Yesus Kristusi terai, wiro na tatohong kariri Allai ne Hukumi dohoni we Musai foi kaha, ete na fi bengno tanari fo kaha, mae manta na taroaso tera fo.

Ainanaya Paulusi medu bitoya aha kariri finana. Kaiwasane kiai, Yahudi tuti Yahudi kaha nesa, tabeng ete taweboyari ria Allai kaha, tata kiai tanai na sasari rorong fo, tuti sasarifo yu tata kiai. Wape tabeng ria Allai aha na taroaso Yesus Kristusi fo. Tuti na taweboyari ria Kristusi fo mani Allai niari riwang tata ambori tatarang waworu aha tuti tabeng ria Allai aha. Mano taroaso ne tata ne mani taminohi na mai ria Allai tuti Nuaninu Mirarebana foi sawing tata weru

sasari rorong fo tuti weru marareha rorong fo une mambiriufu.

Na robong ring (5) pariao indeatoru (8) Paulusi medu kariri Allai ne Hukumifoi tuti kariri Allai Nuaninufoi ne mambiriu na tata fo. Medu kariri Allai ne enetituaifo we inontarai Yahudi tuti Yahudi kaha fosa, tuti kariri ne dawiafo wesa kiai. Deyo Allai enetituai fafong ambori Yahudi fosa bitoya eteiaya Yesusi ambori wedaya kaiwasa na nunei kiai nesa esobu rang weo ehahefang Allai na Yesus Kristusi. Mae deyo yoasoai we Yahudi-fosa kontai, waroi ahang kaha mae, eteiaya Kristusi ahang kaha mae eroasoi tuti erariati ki. Kontai soi kariri todoni taminohi weinontarai Kristeni ne, tuti todoni taenemiwawu wawera tata, tarufi we Allai na mai, tatato parentanei, tafata wawera tata, tuti fi siai wei fo. Na fui pari fo denatu mahikaifeai we inontarai maneuru teai na Roma fosa tuti fia Sempaishi wesa.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-17 Kaiwo fafong tuti ne kaiwo fuba sewa ne.

1:18-3:20 Todoni kontai inontaraine esobu fariri weru ene sasarifo.

3:21-4:25 Allai dohong rang we esobu faririfo, amani na Kristusi.

5:1-8:39 Todoni inontarai eminohi etarang waworu na Kristusi.

9:1-11:36 Allai ne enetituaifo we Israelifosa.

12:1-15:13 Inontarai Kristeni ne taminohi toa fo.

15:14-16:27 Kaiwo kife suratinei tuti dohong mahikaifeai we inontaraifosa.

Paulusi dohong mahikai we jemati na bendari Roma

¹ Kaiwo anatu nei na yau Paulusi, mano iwewoming we Kristusi Yesusi ne yau. Allai diri yau kawuru ampa we iwerasuli* tuti yuai yau we iwuwu ne Kaiwo Mahikai fo. ² Kaiwo Mahikai nanai Allai dererai fafong kawuru ampa ria ne nabifosa, tuti esoi kaririai na ne Kaiwo Mararebana fo na Buku Mamo foi ampa, ³ amani kariri ne Kaisungfoi. Watioai na weinontarai batang ne mani, weriria na mananu Dauti ma, ⁴ wape na Nuaninu Mirarebana foi ne mambiriufu mani, deinawiai we Allai ne Kaisung dine, tuti finanai deinawiai na mambiriuo suwi na marareha rorong foi aha ma fo; nana mani Yesus Kristusi, tane Sengfoi. ⁵ Na Yesus Kristusi nani, Allai dohong ne bengfo arora we yau we iwerasuli, ambori iwiwiaing kaiwasa na nu bodoni konta foi, we eroaso Kristusi ambori etohong kariri, ambori eruai wonongfo dedai. ⁶ Tuti mea na Roma wa mea, mea kontai mehontai inontarai Allai sahusa tuti yuaise we Yesus Kristusi ne inontarai disara fo.

⁷ Isoi kaiwo ninai we mea kiai na jemati Roma wa mea, mano Allai enewawu mea wa tuti sahu mea we ne inontarai memararebanaia wa mea.

Kadono tane Dai Allai tuti Seng Yesus Kristusi urohong une bengfo arora we mea tuti urohong mea menumiruinso ne maifo.

Paulusi de dontai we deti mano eroasoai na Roma fosa

* **1:1** Rasulinei mani, siai weru pendeta nei. Rasuli mani, mano ewati te Kristusi na euremifo tuti Allai yuaise we ewuwu Kristusi nani tuti ne Kaiwo Mahikai kariri fo, ne tarai toyari Paulusi, Petrusi tuti mano siai wei fosa. Weaifa mani ahui we inong anatu kontai.

⁸ Fi reantenang mani, yohong mahikai we nehu Seng Allai ria Yesus Kristusi we mea kiai, weo nunei sentenang etaramioai we meroaso Kristusi na mai paria. ⁹ Na nehu nadi yutang Allai fo, arohuporo mea kaha, mae yutang tuti mea pampang wei. Fianai imadurai tonina ne itofa kaha. Allai deitawang kaiwo imadurai ninai wekaiwo wetarai fine. Allai nini mani Allaio irufi wei na enehurorongfuisi sentenang, amani na iwuwu Kaiwo Mahikai fo kariri ne Kaisungfoi fo. ¹⁰ Yutang tuti Allai we mea pampang, tuti yutani paria we kadono, yoa we yau we na ninai kontaio dohong rang we ira mau iwati mea. ¹¹ Weo yawi weai paria we ira we mea mau, ambori ifata mea na yohong Fi Maio Nuaninu Mirarebana foi dohonai arora fo we mea,† ambori memutubaru na meroasoawa. ¹² Amani, mea tuti yau, tata kiai tafata wawera tata na taroaso Kristusi ne, ambori tawemambiriu aha.

¹³ Doroi meaine, yohong weai paria we dohonao meserawawerahi kariri todoni irurai pampang paria we yontai mau iwati mea, manamo isobu dadira pampang. Yohong weai tonanai we ambori fi iru we mea, na iwuwu Kristusi we mea kiai, wetarai na mea, amani na mano wiro eroasoai kaharai fosa ambori erariati, mai kariri wetarai na Yahudi kahai siai fosa na katai siai fo ampa. ¹⁴ Weo todoni kontaio irufi we Kristusi rahang kaiwasa na nu bodoni konta fosa, amani mano Yunani fosa konta mano Yunani kaha fosa,

† **1:11** Nana mani, fi weo fata jemati nai, toyari fio oikaririai na 1 Korintusi 12 tuti 13. Fi Mai nanai toyari madu na kaiwo siai, Fi Mai we nari inontarai emaninang fosa ebeng, tuti ne siai wei fo kontai.

mano esawai fosa konta mano ewebonggoi fosa.
¹⁵ Nanai wedaya yohong weai paria we iwuwu Kaiwo Mahikai fo we mea mano menayai na bendari Roma wai mea kontai ninai.[†]

Kaiwo weneung we kaiwo anatu ne

¹⁶ Imamaya tuti Kaiwo Mahikai fo kaha, weo Kaiwo Mahikai fo mani, Allai ne mambiriufu aine we feriri inontarai eroaso Kristusi nesa kiai, reantenang mani inontarai Yahudi fosa, tuti sua aha mani, Yahudi kaha fosa. ¹⁷ Weo na Kaiwo Mahikai nanai aino Allai deinawi kariri todoni inontarai emasi na arongreafo; amani emasi na eroasoifo, tuti na eroasoifo na reantenang pariao we rea fo. Nanai kariri kaiwofo dotu tono:

“Inontarai mano mesi dine,arang na ne yoa-soafo.”*

**Inontarai mandoni kontai,
 Yahudi ete Yahudi kaha nesa kiai,
 enari sasari, ampafe emasi na
 Allai urengreafo kaha (1:18–3:20)**

Allai dohong aiboifo we inontarai wiro etaroan-soi kaha fosa, weo ewaitawanai we seng manei, wape eteiayari tuti esomi wei kaha

¹⁸ Na rorafaisi, Allai deinawi ne kesoufo we inontaraine ene sasarifo kiai tuti we ene karirafo

[†] **1:15** Ne fuba paria we Paulusi niari fo mani, wuwu Kaiwo Mahikai kariri Yesusi we Yahudi kaha fosa, mano etaramioai kaharai fosa, akawuru wori we Yahudifosa kontai. Tuti na bendari Roma foi mani, Yahudi manea, wape ne faufosa mani Yahudi kaha saine. Na jemati Roma foi mani tonanai kontai. * **1:17** Habakuki 2:4

kai. Weo fi kerira inontarai etohong kariri Allai kaha fosa enariri tonana foi wedayasa etaha tawang aunau wetarai fo. ¹⁹ Weo eroaso Allai kaha mae fianai aino ewaitawanai kariri I fo, finanai kasau wesa ampa. Weo Allai mantauni dino deinawiaia kasau wesa ne. ²⁰ Weo na rahida Allai niari nunei tuti rorafaisi fo pariao ninai, neo mambiriu werea kaha fo, tuti ne weSengfo, ne mirarebanafo, ne enerorong bengfo, wirowati parai kaha, wape watioai kontai ampa, amani waitawanai kasau paria na fi kiaio niariri nini ampa. Ampafe mandoni kontaio wirowemambiriu we medu deyo, “Iwaitawang Allai ne mambiriu weSengfo kaha.” ²¹ Inontaraine ewaitawang seng manei wape etaroansoi tuti etatori we weSengfo kaha, tuti etohong mahikai wei kaha. Mae enemituaitafo wefieai ahang kaha, tuti enemirorong webonggoi foi memantiti ampa. ²² Eteyo esawai, wape wirowtonana kaha mae, ewebonggoia, ²³ weo wirowSeng Dedai Sambewaraio minohi wenumainu foi dino esomi wei fo kaha, mae aririwangno ne tarai kariri fidarangfoi, amani fio ambori wioru foi andino esomi wei ne, amani aririwang toyari inontarai, romu, andowa, tuti tawai foi.

²⁴ Nanai wedaya Allai sawinsa kariri enemirorong wesasari foi, sawinsa we enari fi kerirao enemirorong dohong we enari fo, donio enari maninawao werarika fo tuti fio kia mamaya wawerasa fo paria. ²⁵ Allai mano wetarai foi, eriwani na fio wirowetarai kaha fo. Tuti wirowMano niari fi fuba nini kiai foi dino esomi wei kaha tuti etohong kariri ne kaiwofo kaha, mae fio niari nanai aino

esomi wea tuti etohong kariria ne. Wape Mano niari finini kiai foi andino tafiai we fitawafa ne. Antu!

²⁶ Na inontaraine ene enari tonana fo, wedaya Allai sawinsa etohong kariri epaing funomaio kia mamaya paria fo. Wiwingfosa kontai wirot etohong we mangfosa kariri todoni tonanafo kaha, mae eriwang ne nanai na etohong wesa wawer-ahai, nana mani wiwing epaing we wiwing siai fosa. ²⁷ Mangfosa kontai tonanai, wirot etohong we wiwingfosa we erausa kaha, mae epaingfo ni-unung enemirorongfoi ampafe etohong we emaninawa we mang siai fosa aha. Ampafe enari fi werarika kia mamaya paria fo wawerasa tonanai, tuti wedaya esodai fiembaitai kerira foi kariri fi kerira enariri nani.

²⁸ Tuti inontarainesa emaya we enemitituai kariri Allai ahang kahai nanai, wedaya Allai sawinsa enari kariri enumikamieio kerirara foi, ampafe enari fi wirot mai we nari fo kaha. ²⁹ Enemirorongfoi sefang na fi karira tuti fi poro doni konta fo, euremi fiabai we ra, tuti enemitituitafo mai kahai ampa. Ehasou we kai-wasa ne fi, etawiai we emung inontarai, emamuna, etatofa, enemirorong pirahai we inontarai, etairiri inontarai siai. ³⁰ Eteibera inontarai siai, enemirireu Allai, ene kaiwo karira we inontarai siai, enemirorong dedai tuti eboromi fiabai funomai, esawai paria we esera we rang waworu we enari ne karirafo nayai, etapa ene wawafosa, ³¹ ewebonggoi, etohong kariri kaiwo emadura fo kaha, ene pari enemiwawu, tuti earomi inontarai siai kaha. ³² Inontarai mandoni dino niari ne

karira nanai mani, Allai ne Hukumio mesi nei dotu deyo wenani mai we sobu aiboi marareha fo. Ewaitawang tonanai ki, wape enumiairai we enari fi kerira nani pampang. Tuti fi kerira sewa aha mani, eroa we inontarai siai we enari kontai.

2

Allai kiutu kaiwo na masi we inontarai mandoni kontai, kiutu kaiwo we inontarai Yahudio enemiti-tuai we etohong kariri ne Hukumifo na masi kontai

¹ Ampafe tonana mani, imadu we mano enai rahang mea ne tuti enemitituai we ea mani emasi ampa weo etohong kariri Allai ne Hukumifo, imadu we mea mau yeyo inontaraine waune nemu pari mambiriu we wahu mantaung wau we enemurorongwai mesi ne. Ampafe inontarai todoni di wau e, doni kutu kaiwo we inontarai siai we ansaino etohong sarawai ninai? Weo masino kutu kaiwo we inontarai siai tonanai, nana mani nari aiboifo tau we mantaung wau aha, weo kutu kaiwo karirisa tonanai wape mantaung wau kontai nari sarawai tonanai karirisa.

² Tawaitawanai we Allai kiutu kaiwo we inontarai etohong sarawai tonana fosa mani, fianai aino Allai kiutuai nanai kaiwo wetarai fine. ³ Wape inontaraine waune, kutu kaiwo kariri inontarai siai we enari sarawa fo, mae mantaung wau kontai nari tonanai, boitarahio ambori kaharai weru aiboi Allai dohona fo rai e? ⁴ Ete boyo enemurireu Allai ne enerorong denteng we tata fo tuti ne sawang enerorongfoi mae demang we tata fo ne? Boitawana kahai e we niari tonanai we wau fo, tuti deinawi enerorong denteng foi we wau, we

ambori wiwiaing wau barabera wau weru nemu sasariwai.

⁵ Wape numukamiei mitubaru, tuti wiro barabera wau kaha. Na tonanane mantaung wau nari aihoifo maraba we wau, na rahida Allai deinawi ne kasoufo tuti ne aihoi mesi fo we nunei fo. ⁶ Weo Allai ambori biai mansiari-mansiari kariri fi niari fo ki. ⁷ Amani, we mano etawansa na enari ne bengfo, amani na esera we esobu sambewaraio dadai fo, wang dadai na rorafaisi fo, tuti etarang we fitawafa fo mani, dohongno numainufo wesa ki. ⁸ Wape mano ewati we mantaunsa tera fo tuti eteiaya kaiwo wetarai fo, tuti etohong kariri ne karirafo, inontarai nanisa Allai kesousa tuti dohong aihoi wesa ki. ⁹ Mandoni dino niari ne karirafo mani, ambori sodai dadira pari fo, reantenang mani inontarai Yahudi fosa, sua aha mani inontarai Yahudi kaha fosa. ¹⁰ Wape mano enari ne beng fosa mani, ambori esobu sambewaraio dadai fo, wang dadai na rorafaisi fo, kontai enumiruainso ne maifo. Finanai reantenang mani we Yahudifosa, sua aha mani we Yahudi kaha fosa. ¹¹ Weo fianai Allai niari we inontaraine tata fo masi kai, wiro deto manei siai weru manei kaha.

¹² Inontarai Yahudi kaha fosa ewaitawang Hukumi Yahudi foi kaha, tuti etohong sasari mani, esodai aihoifo eworu ki. Tuti inontarai Yahudi fosao ewaitawang Hukumifoi kawurua fosa, etohong sasari mani esobu aihoifo kariri Hukumifoi. ¹³ Weo wiro inontarai ewaitawang Hukumi fosa ansaino emasi na Allai urengreafo kaha, mae mano etohong kariria fosa ansaino Allai detosa we ebeng riati aha ki. ¹⁴ Inontarai

Yahudi kaha fosa wiro etaroang Hukumi Yahudi foi kaha. Tonanai ki wape weaifa mani, fianai aino enari fo masi kariri fio dotu na Hukumifoi nani. Ampafe enemirrorongno niari kariri Hukumio etaroani kaha foi nani mani, finanai deinawiai weo ewaitawang ne karirafo weru ne bengfo kawuru ampa, kariri fianai aino dotu na Hukumifoi nani. ¹⁵ Fianai aino enari nanai deinawiai we kaiwo dotu na Hukumi Yahudi foi we ohong kariria fo nani, soi na enemirrorongfoi kontai. Enemirrorong ketui foi deinawiai kontai kariri finanai, tuti enemitituitaifo dinggaisa we fi sarawaio enari fo mae yoa we fi wetarai enari fo. ¹⁶ Fi tonana ne ambori kawariai na rahida Allai dereria foi. Na rahida bonani, kariri Kaiwo Mahikai iwuwuaifa ne mani, Allai, na Yesus Kristusi, ambori kiutu kaiwo kariri fio dadiwa na taenemirrorongfuisi tuti taenemitituitane ki. ¹⁷

Yahudifosa eru Hukumifoi, wape nanai feririsa kaha

¹⁷ Wape ninaifa mani, enemutituai tofidoni we mantaung wau ne? Tarahai boyo Yahudi di wau. Nana mani rutawang Hukumi Allai dohonai we Musai foi mitu tuti boi aromu we weboyari ria Allai fo. ¹⁸ Boyo boitawang kariri Allai ne dawiafo tuti biri ne doni aino beng sewa fo, weo wobu aunau na Hukumifoi ampa. ¹⁹ Roasoai we wau mani inontarai wiwiaing we-euremifafa fosa di wau, tuti wepadamarang we sambewa inontarai enayai na mamantiti rorong fo di wau. ²⁰ Enemutituai inontarai bounau

mano eserawaweraha fosa di wau, tuti inontaraio bounau mano ewaitawang kariri Allai turura kaha fosa di wau. Weo roasoai we na mene Hukumi Yahudi foi, boitawang fi bitoya tuti wobu aunau wetarai fo. ²¹ Ampafe mano bounau inontarai siai tonanane wau mani, we fianie bounau bera mantaung wau kahai nina? Mano bounau inontarai we ehamananapi fanai wa wau, mantaung wau komananapi kaha e? ²² Bounau inontarai erirau fosa we enayai ria wiwing ete mang siai fanai, wape mantaung wau kontaio moninawa ria wiwing siai e? Enemurireuo aririwangfo tuti womi wesa kaha, wape ka fi na mamunggasai weru munu aririwang fo kaha e? ²³ Boi aromu we Hukumio Musai soi foi, wape wiro bohong mamaya Allai na fianai aino Hukumifo dei weduara fo kaha e? ²⁴ Kaiwofeai dotu tonina:

“Meaino mewedaya inontarai Yahudi kaha fosa eteibera Allai wonongfe ne.”*

²⁵ Sunatinei mani, wefiainawiai we Yahudifosa we Allai ne inontarai disa. Masino bohong kariri Hukumi Allai dohonai we Musai wai na mai mani, nemu sunati kariri Hukumifo nani kia mai we wau rai. Wape bohong sara Hukumifo mani, nemu sunati nani wefieai we wau ahang kaha, ne tarai toyari wesunati kaha. ²⁶ Ampafe masino inontarai Yahudi kaha manei, amani inontarai wiro wesunati kaha, dohong kariri kaiwo dotu na Allai ne Hukumifo mani, inontarai tonana nei Allai sahui we ne tarai kariri weinontaraio wesunati kariri ne Hukumifo dine. ²⁷ Tuti inontarai ewesunati na ene taraifo kahai mae eto-

* **2:24** Yesayai 52:5

hong kariri Hukumifoi nanisa, ambori etinggai mano meweYahudi ne mea we metohong sarawai, amani mano meteyo mene Hukumi Allai dohonai we Musai foi tuti sunatifo, wape metohong sara Hukumifoi ne mea.

²⁸ Weo mano Allai sahui we Yahudi tarai foi mani, wiwo inontaraio saubaunungfoi weinontarai Yahudi tera kaha, tuti mano wesunati tarai foi mani, wiwo mano wesunati na ne taraifo kariri koang Yahudi foi tera kaha. ²⁹ Bereri! Mae Yahudi tarai foi mani, inontaraio na enerorongfoi tarai weYahudi, tuti sunati tarai foi mani, na enerorongfoi tarai. Sunati tonana nei, Allai Nuaninufoi dino niariri ne, wiwo na kaiwo ariri arora oi na buku kaha. Inontarai tonana nei mani inontarai siai fosa wiwo efiai kaha, mae Allai andino fiai ne.

3

Allai niari sua ne inontarai Yahudi fosa na mai

¹ Tonana mani, inontarai eweYahudi ne, esobu fiani mai sewa inontarai siai fosa, tuti enari kariri sunatifo mani we fiani wesa? ² Esobu fi bitoya paria na finanai. Reantenang mani, we inontarai Yahudi nesa ansaino Allai yoaso ne Kaiwofo wesa ne. ³ Yoaso ne Kaiwofo wesa tonanai, wape manea eroasoai ahang kaha ampafe, ne tonanane wedaya Allai dohong kariri ne kaiwo arera fo wesa ahang kahai e? ⁴ Todoni kontaio bereri! Weo masino inontarainesia kiai etatofa, wape Allai mani wetarai pampang. Kariri kaiwo dotu tonina fo:

“Ambori atioai we Wau wetarai na kaiwo modura wa,

tuti kutu kaiwo mani, manei dapa nemu kaiwowa kaha.”*

⁵ Ampafe, ne karira tanari fo wedaya Allai enerorong mesi foi wati pari kasau paria, tuti denteng paria we Allai enerorong mesi foi wati pari tonana. Ne tarai toyari na tanari sasari fo tawedaya bengfo kontai. Tonana mani, masino Allai dohong aiboifo we tata we tawesasari tonana fo, Allai wiro doa rahana kaha e? (Finanai manta imadu kariri inontarai enemitituaitafo terai.) ⁶ Todoni kontaio tonana kaha, weo masino Allai doa rahana kaha mani, kiutu kaiwo kariri nunei todoni ki? ⁷ Wape masino fi inari wetarai kaha fo wedaya Allai ne wetaraifo tuti ne sambewaraio dadai fo wati parai, ambori kaiwasa efiai, nana mani we fianie, kiutu kaiwo kariri yau weinontarai sasari di yau fo nina? Weo ne tarai toyari yohong sasari fo ifatari tonanaia. ⁸ Tuti we fianie, wiro tamadu tateyo, “Masino tonana mani, ne mahikai mani tanari ne karirafo, ambori ne bengfo kawariai na ne karira tanariri nanai? Amani tanari sasari ambori kaiwasa ewati we Allai mani inontarai mesi dine.” Tarai inontarai manea eteibera yau eteyo imadu tonana kawuru ampa. Inontarai tonana nesa mai we esobu ene aiboifo ria Allai.

Inontarai mandoni kontai wiro mesi na Allai urengreafo kaha

⁹ Ampafe tofino? Yahudine ameaino amebeng sewa weru Yahudi kaha fosa e? Todoni kontaio bereri! Weo toyari anta imadurai ampa, inontarai Yahudi fosa ete inontarai Yahudi kaha fosa, ea kiai

* 3:4 Masmuri 51:4

enayai na sasari ne mambiriufu. ¹⁰ Kariri kaiwo dotu tonu:

“Inontaraine mandoni kontaio wiro enerorong mesi kaha,

tarai, wiro manei mesi kaha.

¹¹ Wiro manei deitawang ne wetaraine kaha,

tuti wiro manei sera we Allai kaha.

¹² Inontarainesia kiai ehurumitare Allai,

ea kiai ewefieai ahang kaha,

Mandoni kontaio wiro niari ne bengfo kaha,

tarai, manei sonana kaha.*

¹³ Kaiwo kawariai na eboromi rorong fo toyari kubirio tibau;

etaperemifo sofa biriu,

tuti eboromi rawa fo sefang na tawai

memuna ne memufigi.*

¹⁴ Eboromifo sefang na kaiwo eteiberahai fo

tuti na enemirorong piraha fo.*

¹⁵ Eawemifo sahera we emamuna tuti emung inontarai.

¹⁶ Na katai doni kontai eraoa fo,

eha karira tuti enari dadira paria fo.

¹⁷ Rang mai fo etaroana kaha,

¹⁸ tuti ematai we Allai kaha.*”

¹⁹ Wape tawaitawanai fi kiai na Allai ne Hukuminei reng we mano erutawang Hukumufigi

nanisa. Ambori mandoni kontaio wiro sobu rang

we medu fieai ahang kaha, tuti Allai dohong

aiboi we nunei sentenang, we Yahudifosa kontai.

²⁰ Weo inontaraine manei wiro atori we denteng

* **3:12** Masmuri 14:1-3, 53:1-3; Pengkhotbah 7:20

* **3:13**

Masmuri 5:9, 140:3

* **3:14** Masmuri 10:7

* **3:18** Yesayai

59:7-8; Masmuri 36:1

ria Allai na dohong kariri Hukumi Allai dohonai we Musai fo kaha, weo wiro manei wemambiriu we dohong kaririai na mai pari kaha. Mae Hukumi nani wedaya tataroang tane sasarinei.

Inontarainesa tamasi na Allai urengreafo na taroaso Yesus Kristusi

²¹ Wape ninaia mani, rang siai bei kewariai we ambori tamasi na Allai urengreafo, wape wiro na tatohong kariri Hukumi Musai fo kaha. Rang nani Musai deinawi kaririai na Hukumi soi foi, tuti nabifosa kontai etoi weo rang nani wetarai. ²² Nana mani, Allai dei ai inontarainesa we emasi na urengreafo na eroaso Yesus Kristusi fo terai. Tuti niari tonanafo we inontarainesa kiai, amani mano eroaso Kristusi nesa. I wiro deto kariri inontarainesa manei mesi sewa manei kaha. ²³ Weo inontarainesa kiai ewesasari tuti ehatai waroi weru Allai ne sambewaraio dadai fo ampa. ²⁴ Tuti na ne beng dohonai arora fo, wedaya inontaraine ebeng ria Allai aha, amani na Kristus Yesusi feririsa. ²⁵ Allai dohong Kristus Yesusi we wekorbani, ambori ne rikafoi werang we tahasau weru Allai ne kasoufo na taroasofo. Allai niari tonanafo, we deinawi ne doa rahana fo. Weo na fafongfa, i kontai sawani we inontaraifosa ene sasarifo, ampafe wiro esobu aiboifo riati kaharai. ²⁶ Niari tonanafo, we deinawi kariri ne doa rahana fo na rabuang bonini, ambori inontaraine ewaitawanai we i mani mano doa rahana dine, tuti ambori dei ai inontarainesa ebeng riati na eroaso Yesusi fo.

²⁷ Ampafe tonana mani taboi taaromi we fi tasobuaifa nana e? Bereri, wiro tonana kaha! Wape we fiani tonana kahai nina? Weo tanari

kariri Allai ne Hukumifoi fo ne? Nanai kontai bereri. Wape we taroaso fefe. ²⁸ Weo tane kaiwone weneung tonina: Allai deto inontaraine manei denteng riati aha fo wiro na wenani dohong kariri Hukumifoi kaha, mae na yoaso Kristusi fo terai. ²⁹ Ete, Allai mani weSeng we Yahudinesa terai, mae inontarai siai mani bereri e? Bireri, wiro tonana kaha, mae ne wetaraine mani weSeng we inontarai siaio Yahudi kaha fosa kontai. ³⁰ Weo Allai mansiari kawuru, andino deiai inontarai Yahudi fosa we ebeng ampa we eroaso Yesusifo. Allai nani kontai andino deiai inontarai siaio Yahudi kaha fosa kontai we ebeng konta fo, we eroasoai konta fefe.*

³¹ Ampafe tonana mani, Hukumi Musai soi fo tahabioaifa we taroaso Yesus Kristusfoa fo ne? Todoni kontaio wiro tonana kaha! Mae na taroasoai tonana fo wedaya taroa we Hukumifoi na mai.

4

Abrahami wefiainawiai; i mani mesifo na ne yoasofo, wiro na fibeng niari fo kaha

¹ Tonana mani fianai aino tamadurai kariri tane werengno Abrahami kariri fi sobua fo ne?

² Masino fianai aino mantauni niari fo wedaya Allai detori we inontarai beng dine riati, nana mani wemambiriu we bioi arongfo. Wape wiro ne rangfeai we bioi arong na Allai urengreafo kaha. ³ Na Kaiwo Mirarebana fo rabuang bei dotu tonina:

* **3:30** Amani, inontaraio ewesunati ampa (Yahudifosa), tuti inontaraio ewesunati kaha fosa (Yahudi kaha fosa).

“Abrahami yoaso Allai tuti na ne yoasofo terai,
Allai detori we inontarai enerorong mesi
dine.”*

⁴ Masino manei yufi mani sobu fiembaitafo, tuti fiembaitai sobuai nanai wiro ahuai we fi sobuai arora fine kaha, mae ne mambiriu we sobuai tonana. ⁵ Mae masino manei yufi kaha, wape yoaso Allai mano deiai inontarai sasari fosa we ebeng riati fosa, nana mani na ne yoasoai tonana fo Allai detori weinontarai mesi dine. ⁶ Mananu Dauti kontai medu tonanai, na rabuangno medu kariri inontaraio Allai mioansa paria, amani detosa we inontarai enemirorong mesi disa, detosa tonana fo wiro na fibeng mantaunsa enari fo kaha. Medu deyo,

⁷ “Inontaraio Allai deiai ne sarawafo,
tuti mano Allai dufisaya ne sararifoia mani,
na tonanafo sobu moanafo paria.

⁸ Inontarai mano ne sararifo Sempaisi detori
ahang kaha foi,
na tonanafo wenani sobu moanafo paria.”*

*Allai deiai Abrahami weinontarai mesi dine,
weo ne yoasofo, wiro na sunatifo kaha*

⁹ Kaiwo moanai tonana fo dotu terai we mano ewesunati nesa, amani Yahudinesa, ete we mano ewesunati kaha nesa konta ne? Tamadu kawuru ampa, we Allai deto Abrahami we inontarai mesi dine fo nanai, weo Abrahami yoasoai. ¹⁰ Ampafe, na rabuang bodoni Allai deto Abrahami tonanafo ne, na rahida wesunati kawurua fo, ete na rahida wesunati kaharai fo ne? Tawaitawanai, wiro na

* **4:3** Kejadian 15:6; Galatia 3:6 * **4:8** Masmuri 32:1-2

rahida wesunati kawurua fo kaha, mae na rahida wirowesunati kaharai fo. ¹¹ Tuti sobu sunati nanai we fiainawiaifa we Allai detori we inontarai mesi dine, we yoaso Allai fefe, na rabuang bo wesunati kaharai fo. Ampafe Abrahami nini mani, wedai we mandoni kontaio yoasoa ne, amani mano wirowesunati kaha fosa kontai, ambori na eroasofo nanai wedaya Allai detosa kontai we inontarai emasi disa. ¹² Abrahami kontai wedai we mano ewesunati fosa kontai.* Wedai tonanai wesa fo, wirowe na etohong kariri sunatifoitera fo kaha, mae na eroaso Allai fo kariri tane Dai Abrahami we yoasoi na rabuang bo wirowe dohong kariri sunatifoitera kaharai fo.

Tasobu Allai ne kaiwo arera fo we taroasoa fefe

¹³ Allai dererai we Abrahami tuti ne ririafosa ampa, we dohong nunei wei ki. Dererai tonanafo wirowe Abrahami dohong kariri Allai ne Hukumi mifoitera kaha, mae weo Allai detori we inontarai mesi dine, finanai weneung na ne yoasofo fefe. ¹⁴ Weo masino inontarai etohong kariri Hukumi Musai soi fo ansaino esobu Allai ne kaiwo derera fo, nana mani roasofo wirowe wefieai ahang kaha, tuti Allai ne kaiwo derera fo kontai wefieai ahang kaha. ¹⁵ Weo Hukumi Musai soi fo kia Allai ne kesou fuba fo we inontaraine tata. Wape Hukumi bereri mani, ohong roaina fo kontai bereri.

¹⁶ Ampafe dohong ne kaiwo derera fo nanai weo tarasoi, ambori tasobu ne dererafo na ne bengno dohonai arora fo, tuti ne kaiwo derera fo nanai dotu we Abrahami ne ririafoi kiai, wirowe na etohong kariri Hukumi Musai soi fo sa tera

* **4:12** Amani, inontaraio Yahudi fosa.

kaha, mae we mano eroaso Allai kariri Abrahami we yoasoi fosa. Weo Abrahami mani tane dai dine kiai. ¹⁷ Kariri Allai ne kaiwo medurai we Abrahami tonina:

“Iruai wau weDai we nu bitoya foi.”*

Abrahami nani, na Allai urengreafo mani, tane dai dine, tuti yoasoi. I mani Allaio wemambiriu mantaung dine, Mano duwi inontarai emarareha fosa etarang aha dine, tuti Allaio dei beyaria mani, finini kiai kawariai.

¹⁸ Masino kaiwo areraio dotu tonanafo paria adareti wetarai ahang kaha tonanai ki, wape Abrahami enetawanaia mutu tuti yoasoai. Nanai wedaya sobuai wedai we kaiwasa bitoya foi, mai kariri kaiwo dotu deyo,

“Toyari awahafaisi bitoya fo,

nemu ririawai ambori bitoya ki.”*

¹⁹ Rabuang bonani Abrahami deitawanai we weinongkutungna adareti kahofa diri tawani ampa. Weo ne defuina adareti piaring ampa, kontai binengno Sarai kirawahi ampa. Wape yoasofo wirowi kaha. ²⁰ Yoasoia mutu tuti wirowi enewawera we Allai ne kaiwo derera fo kaha, mae enerorong wemambiriu aha na ne yoasofo tuti deparanding Allai. ²¹ Yoasoai tarai we Allai wemambiriu we ambori dohong kariri fianai aino dereria fo. ²² Nanai wedaya kaiwofo dotu tonina,

“Allai deto Abrahami we inontaraio mesi dine.”

²³ Kaiwo rabuang dotu we ‘deteri we inontarai mesi dine’ nana fo, wirowi dotu terai we Abrahami meiri kaha, ²⁴ wape dotu we tata kontai. Tata kontai Allai ambori deto tata we inontarai tamasi

* **4:17** Kejadian 17:5 * **4:18** Kejadian 15:5

di tata ki, amani tataino taroaso Allai mano duwi Yesusi, tane Sengfoi, na marareha rorong foi. ²⁵ Yesusi nini, Allai dohoni meu, mireha we tane sasarine, tuti Allai duwiri aha, ambori na I, tabeng ria Allai aha.

5

Tabeng ria Allai aha na Yesus Kristusi

¹ Ninaia mani tabeng ria Allai ampa, weo taroasoia fefe, ampafe tanayai na Allai ne maifo. Tasobu ne tonana ne ria Yesus Kristusi tane Sengfoi. ² Taroaso Yesus Kristusi fo wedaya tasobu rang we tasuai to Allai ne beng dohonai arora fo, tuti na ne beng dohonai arora nanai tatoaria mutu nayai, tuti tamararising weo taenemitawanai we ambori tawati Allai ne sambewaraio dadai fo ki. ³ Nanai tera kaha mae, fi sewa aha mani tamararising kontai na tane dadira rorong tasodaira fo. Weo tawaitawanai we dadira rorong tasodaira fo wedaya tatawang tata. ⁴ Tuti na tatawang tata fo wedaya Allai yoao tata, tuti na yoao tata nanai dohong tata taenemitawanai. ⁵ Tuti taenemitawanai tonana ne wiro dohong tata tamamaya kaha. Weo Allai soni enewawufo na taenemirorongnei ampa. Niari finanai we tata tonanafo na Nuaninu Mirarebanaio dohoni we tatara foi.

⁶ Weo tete rahidafo maia, amani rahida Allai kiutuaia fo, na rabuangno tawemambiriu kaha fo we sasari wewora tata fo, Kristusi mireha we inontarai wesasari ne tata. ⁷ Mawa kahai we obu manei dohong ne taraifo mireha we inontarai mesi manei, tarahai we inontarai denteng manei reto, wape dadira kontai. ⁸ Wape Allai deinawi mantauni ne enewawu tata fo na fininai:

rabuang bo taweinontarai sasari nendai fo, Kristusi mireha we tata.

⁹ Ninaia mani, tabeng ria Allai aha na Kristusi ne rikafoia, ampafe nanai deinawiai we todoni kontaio na Kristusi takaharai weru Allai ne kasoufo konta rai. ¹⁰ Weo, masino na rabuang bo taweaيتeta we Allai fo, ne Kaisungfoi fianduhi tata taweboyari riati aha na ne mararehafoi, tonana mani na taweboyari ria Allai aha ninai, todoni kontaio na Kristusi ne darang aha fo takaharai weru ne karirafo rai. ¹¹ Tuti nanai tera kaha mae, tata kontai tamararising na Allai na tane Sengno Yesus Kristusi fo. Weo na Kristusi, ninaia mani taweboyari ria Allai ampa.

Adami wedaya mararehafoi, mae Kristusi wedaya inontarainesa etarang aha

¹² Ampafe, inontarai mansiari wedaya sasarine suai to nunei ma, tuti na sasari nani kia mararehafoi. Na tonanane wedaya mararehafoi sinsung inontarainesa kiai na nunei, weo inontarainesa kiai enari sasari fefe. ¹³ Hukumi Musai soi fo wiرو Sempaısı dohona kaharai mae, sasarifoı niayai kawuru na nunei ampa. Wape Allai wiرو deto sasari nanai kaha, weo rabuang bonani wiرو Hukumifei we ohong sarawi kaha. ¹⁴ Tonanai ki wape na rahida Adami minohi darang fo paria sobu Musai fo, rabuang bonani mararehanei yutawang inontarainesa kiai. Tuti inontarai mano wiرو etohong sasari we Allai kariri sasari Adami niariri foı, amani na dohong roaing Allai ne hukumi dohoni wei fo, inontarai nanisa kontaio enayai na marareha rorong foı kontai.

Adami mani wefiainawiai kariri mano ambori da aha ma foi. ¹⁵ Wape inontarai mandu nini suru wiwo umasi kaha, weo ato wea mani, ne bengno Yesus Kristusi niari fo, fuba sewa fisarawaio Adami niari fo. Weo na mansiari niari sarawai wedaya kaiwasa bitoya foi emarareha. Wape fi fuba sewa aha mani, na inontarai mansiari ne bengfo, amani Yesus Kristusi, Allai dohong ne bengfo arora we kaiwasa bitoya foi kontai. ¹⁶ Tuti Allai ne fi beng dohona fo, wiwo masi kariri inontarai mansiari nani ne sasarifo kaha, weo sasari boyari kia aiboifo, wape Allai ne beng dohona fo waraira sasari bitoya fo. Weo sasari boyario inontarai mansiari nani niariri foi wedaya Allai kiutuwi we dohong aiboifo. Wape inontarai bitoya nesa enari sarawa bitoya tonanai kontai ki, wape Allai ne bengno dohonai arora fo wedaya niarisa ebeng riati aha. ¹⁷ Weo masino na inontarai mansiari ne sarawafo wedaya mararehafoi* tirerawai nai to katai doni konta fo, nana mani todoni kontaio inontaraio esobu Allai ne bengno dohonai arora fo fuba paria, tuti esobu fi beng fo riati, amani sahusa weinontarai emasi na urengreafo sa, todoni kontaio inontarai tonana fo saino eru wang mananu fo etarang wenumainu ki. Finanai esobuai na inontarai mansiari, amani na Yesus Kristusi.

¹⁸ Ampafe kariri na fisarawai boyario Adami niariri foi, wedaya kaiwasa bitoya foi esobu aiboifo, tonanai kontai na fi masi boyario Yesusi

* **5:17** Kariri mararehafoi, Adami ne sarawafoi wedaya tata kiai tane tarainei mireha, tuti tanumianinunei kontai mireha, nana mani tanumianinunei ketai waroi weru Allai tuti sodai dadirafo wefitawafa.

niari fo, inontarainesa ebeng ria Allai aha, wedaya ea kiai etarang na tarai. ¹⁹ Weo kariri inontarai mansiario wiro dohong kariri Allai ne Kaiwofo kaha foi wedaya kaiwasa bitoya foi eweinontarai sasaria, tonanai kontai we na inontarai mansiario dohong kariri Allai ne dawiafo wedaya kaiwasa bitoya foi emasi na Allai urengreafo aha.

²⁰ Hukumi Musai foi, Allai dohonai we inontarainesa we etohong kaririai. Hukumi nani wedaya inontarainesa kiai ewaitawanai we enari sarawai bitoya paria. Wape na sasari bitoya inontaraine enariri aha foi nani, Allai dohong ne bengfo arora we inontarainesa fuba sewa aha. ²¹ Ampafe kariri sasarifo wemambiriu we yutawang inontarainesa tuti wedayasa emarareha fo, tonanai kontai we Allai ne beng dohona fo, ambori wemambiriu we yutawang tata tuti dohong tata tamasi aha, ambori tatarang wenumainu, na Yesus Kristusi, tane Sengfoi.

6

Tamarareha weru sasari ne mambiriufoi ampa, tuti tatarang na Kristusi aha

¹ Ampafe tonana mani tamadu fiani kariri finanai? Tanari sasarifo pampang ambori Allai dohong ne bengfo arora we tata fuba aha ne?

² Todoni kontai bereri! Weo na taweboyari ria Kristusi fo tamarareha weru sasari ne mambiriufo. Tonana mani mai we tanayai na sasari rorong fo pampang aha kaha. ³ Ete mewaitawana kahai we rahida tawebaptisi fo, finanai deinawiai we taweboyari ria Kristusifo ne? Na tonanane,

nana mani taweboyari kontai na ne mararehafoi amani tata kontai tamarareha riati. ⁴ Na baptisi nani deinawiai kontai we esarai tata kontai ria Kristusi, weo tamarareha riati fefe, ambori kariri Kristusi we suwi na marareha rorong foi na Dai Allai ne sambewaraio dadai fo, tonanai kontai tatarang aha tuti taminohi weinontarai weworu aha. Ampafe todoni kontai wiro tanayai na sasari rorong fo ahang kaha.

⁵ Masino taweboyari ria Kristusi kawurua na ne mararehafoi mani, nana mani todoni kontai ambori taweboyari kontai riati na ne suwi aha foi, amani tata kontai tasuwi kariri I. ⁶ Weo tawaitawanai we tane tanari toaio memo nei, epahuai kontai ria Kristusi na aitabafoi ampa, ambori tane tarai wesasari nanai wefiea aha kaha, ambori wiro tawewoming we sasarifoitu tuti tanayai na sasari rorong foi aha fanai. ⁷ Weo mandoni dino mireha mani wenani kesau weru sasari-foi. ⁸ Ampafe masino tamarareha ria Kristusia mani, taroasoai we tata kontai ambori tatarang riati aha. ⁹ Weo tawaitawanai we Kristusi Allai duwiri suwi na marareha rorong foi aha fo, wiro mireha aha kaha; mararehafoi wiro wemambiriu we yutawani ahang kaha. ¹⁰ Marareha Kristusi sodairi nani mani, mireha we kiraikobu sasari ne mambiriufoi. Sodai ne tonanane we beyari kawuru we fitawafa, wape darang aha, amani minohi darang we Allai.

¹¹ Mea kontai todoni kontai metato mea tonanai, amani memarareha we sasarifoitu ampa, wape metarang we Allai aha na meweboyari ria Kristus Yesusi fo. ¹² Ampafe wiro metua sasarifoitu yutawang mene taraio ambori wioru wai

fanai, ambori wiro metohong kariri menemiro-rongno kerira wai kaha. ¹³ Dohonao metohong mene taraiwai kontai we sasarifoï we niari fi karira fo fanai. Wape metohong mea we Allai we inontaraio raminde nanai memararehara wape ninaia mani metawera weru mararehafoi to arangfo aha. Tuti metohong mene taraiwai sentenang we Allai ambori niari mea we menari fi masi fo. ¹⁴ Weo sasarifoï wiro wenunggamiei we yutawang mea ahang kaha, weo wiro menayai na Hukumi Musai foi ne mambiriufu aha kaha, mae ninaia mani Allai ne bengno dohonai arora fo yutawang mea ampa.

*Wiro mewewoming we sasarinei ahang kaha,
mae mewewoming we Allai ne dawiafo*

¹⁵ Tonana mani tatohong todoni? Tarahai tarurai we tanari sasari aha e, weo Hukumi Musai soi foi ne mambiriufu wiro yutawang mea ahang kaha, mae Allai ne beng dohonai arora fo ne mambiriufu aino yutawang meara. Todoni kontai tanari tonana kaha! ¹⁶ Mewaitawanaifa we masino metohong mene taraiwai we manei we menari kariri ne dawiafo, nana mani mewewoming we wenani. Amani mewewoming we sasario kia mea we mararehafoi fo, ete mewewoming we metohong kariri Allai ne dawiafo tuti na tonanane memasi na Allai urengreafo. ¹⁷ Wape tafiai Allai tatohong mahikai wei, weo raminde nanai mewewoming we sasarifoï, wape ninaia mani na menemirorong boyari metohong kariri aunau wetarai mesobuai tuti meroasoia fo. ¹⁸ Kristusi

feriri mea mehasau weru sasarifi ampa, tuti ninaia mani mewewoming we Allai ne awiafo, we ambori menari fi masi fo terai.

¹⁹ Mene metafu kaiwo na Allai fo masi kaharai, ampafe imadu we mea na kaiwo riwan-soaikariri inontarai ewewoming fo, ambori ahera metafu. Raminde nanai metohong mene taraifo sentenang wewoming we fi werarika fo tuti fi karira fo we menari ne karirafo sewa aha. Tonanai kontai we ninaifara mani, todoni kontaio metohong mene taraiwai wewoming we Allai ne dawiafo, we menari fi masi fo terai, ambori memararebanai ki. ²⁰ Rahida mewewoming we sasarifo mani, mehasau weru Allai ne masifo. ²¹ Rabuang bonani fi mai fianio mesobuafa na fio ninaia mani dohong mea memamaya wea fo ne? Weo finanai kia maifea kahai, mae kia te mararehafo. ²² Wape ninaia mani mehasau weru sasarifo tuti mewewoming we Allai ampa. Fi bengno mesobuai na ne tonanane mani, meminohi memararebanai, tuti finanai we-daya metarang we fitawafa tuti meminohia numainu. ²³ Weo mararehanei mani sasarifo ne fiembaita finana, wape arang we fitawafa tuti we numainufo ria Kristus Yesusi tane Sengfoi mani, fio Allai dohonai arora fine.

7

Fiyiwansoai kariri riraufu, deinawiai kariri tane fi tasobuai na Kristusi

¹ Doroi meaine! Mea kiai mewaitawang kariri Hukumi Musai soi fo ampa. Ampafe mewaitawanai we Hukumi nani wemambiriu we manei dohong karirifo, na rabuang bo wenani minohi

darang fo terai. ² Weo ne tarai kariri wiwing riraua manei, na rahida ne mangfoi minohi darang fo wiwing nani hukumi rirau foi tebuhiri ria ne mangfoi. Wape mangfoi mirehara mani, wiwingfoi kesau weru hukumi rirau nania. ³ Ampafe masino mangfoi minohi darang mae wiwingfoi rirau siai aha mani, wiwing nani ahui wewiwing niari sasari maninawa fo ria mang siai dine. Wape masino ne mangfoi mirehara mani, wiwingfoi kesau weru hukumi rirau foi ne mambiriuo yutawani tonanai ria ne mangfoi fo. Ampafe dau mang siai manei kontaio, niari sarawa kaha.

⁴ Doroi meaine, tonanai kontai we mea! Na meweboyari ria Kristusi ne mararehafoi fo wedaya memareha we Hukumi Musai soi fo ampa, ambori Hukumifoi wiro yutawang mea aha kaha. Ambori Kristusi, mano suwi na marareha rorong foi aha nani, ne mea ampa, ambori taminohifo tahasau we tanari fi beng bitoya we Allai. ⁵ Weo raminde nanai tatohong kariri tanenemirorong wesasario yutawang tata foi. Fikarirao Hukumifoi deiweduarda fo mani, finanai sahu tata paria we tanariri, weo Hukumifoi neo deiweduardafo mani wedaya taenemirorong dohong we fikarira nanai. Weo Hukumifoi mani ne tarai tonanai. Tuti nanai wedaya tasobu fiembaitaio marareha fo. ⁶ Wape ninaia mani, Hukumi Musai foi wiro wiora tata ahang kaha. Tamarareha we finanai ampa, ampafe wiro wemambiriu we tata ahang kaha. Tuti wiro tarufi kariri fafong nanai, amani kariri fio soi na buku Hukumi foi, ahang kaha, mae tarufi we Allai na fi waworu kariri fianai aino Nuaninu Mirarebana foi deinawiai we tata

we tanari fo.

Na tatohong sara Hukumi Musai foi mani, deinawiai kasau ampa we taweinontarai sasari

⁷ Ampafe tonana mani fianai aino tamadurai kariri Hukumi Musai soi fo ne? Hukumi nani sasarifi dine ne? Bereri, wiro sasarifi dine kaha. Mae Hukumi nani dino deunau yau kariri sasarifi mani fifiani dine fo. Weo Hukumi nani bireri mani, iserawawera sasario ahui we ohong we inontarai siai ene fi fo. Weo Hukumifoi medurai deyo, “Wiro bohong we inontarai ene fi fanai.”* Mae medurai tonana kaha mani iserawerahai kontai we todoni yohong we inontarai ene fi fo sasari fine. ⁸ Wape na Hukumi Allai dohonai we tatohong kaririai nanai, sasarifi sobu rang we yuai fi kerirao enehurorong dohong wea fo kai, toyari yohong we inontarai siai ene fi fo. Weo Hukumi nani bereri mani sasarifoi kontai mireha, amani ne pari mambiriu.

⁹ Raminde nanai yarang iminohi fo wiro kariri Hukumifoi kaha, weo iserawawera Hukumifoi. Wape rahida isobu Hukumifoi nanai, sasarifoi darang na yau ¹⁰ tuti imereha finanaia, amani ikatai waroi weru Allai. Ampafe Hukumio todoni kontai wedaya yau yarang fo, wiro kaririai tonanai kaha, mae kia mararehafo we yau. ¹¹ Weo sasarifoi sobu rang na Hukumifoi we sofa yau, tuti na Hukumi nani kontai ming yau nai.

¹² Ampafe, Allai ne Hukumifoi mirarebanai, tuti ne Kaiwo dohonai we tatohong kaririai fo mani, mirarebanai, masi tuti beng. ¹³ Ampafe na tonanane, deinawiai we Allai ne fi beng fo,

* 7:7 Keluaran 20:17; Ulangan 5:21

amani ne Hukumifoi, kia mararehafo we yau e? Todoni kontaio bereri! Weo sasarifoi dino kia mararehafoi ne. Wape Hukumi Allai dohonai we tatohong kariria fo mani, sasarifoi niariri we rang we kia mararehafo we yau, amani niari yau ikatai weru Allai. Nanai kawariai ambori deinawiai kasau we sasarifoi niayai na enehurorongnei, tuti ambori atioai we kasau we sasarifoi mani fi karira paria fine.

Tawemambiriu we tatohong kariri Allai ne Hukumifoi kaha, weo sasari niai na tata pampang fefe

¹⁴ Tawaitawanai we Hukumi Allai dohonai we Musai foi, fi da na Nuaninu Mirarebana foi ma fine, wape yau mani inontarai batang di yau, inontarai iwewoming we sasarinei di yau. ¹⁵ Weo fi inari ne mantaung yau kontai iserawawerai. Fio beng yohong weai we inari fo, finanai wiwi inari kahi, mae fio enehurireuwa fo aino inari ne. ¹⁶ Ampafe masino inari fi karirao wiwi enehurorong dohong wea kaha fo, nana mani iroa weai we Hukumi Musai soi fo mani denteng. ¹⁷ Masino tonana mani wiwi yauno inari fi karira fo nana kaha, mae sasario wemambiriu na yau foi andino niariri ne. ¹⁸ Weo iwaitawanai we na yau, amani na yau iweinontarai sasari nei, wiwi fi beng feai niai na yau kaha. Weo enehurorongnei dohong we inari ne bengfo paria, wape iwemambiriu we yohong kariria kaha. ¹⁹ Wiwi fi bengno yohong wea fo aino inari fo kaha, mae fi karirao imaya we inari kaha fo aino inari pampang ne. ²⁰ Ampafe masino inari fi imaya we inari kaha

fo, finanai deinawiai we wirowa yauno inari fo aha kaha, mae sasario wewora yau foi andino niari ne.

²¹ Ampafe isobuaifa we fi kawariai pampang toninai. Na kutuo yeo inari ne bengfo mani ne karirafu aino kawariai na yau ne. ²² Weo na enehurorongfuisio Nuaninu Mirarebana foi niariao weworu nei ifaraise paria we Allai ne Hukumi-foi. ²³ Wape na nehu tarainei iwati mambiriu siai bei kontai, amani sasarifoi yurai we dapa Hukumio enehurorong ketui fuisi yoa wei foi. Tuti mambiriu siai nani wewora yau inayai na sasari rorong fo ne tarai toyari inai na aitamu rorong. ²⁴ Inontarai kerira paria di yau! Mandoni dino ambori feriri yau weru nehu taraio kia yau to mararehafoi nini ne? ²⁵ Ifiai Allai, yohong mahikai paria wei. Weo I feriri yaua, na Yesus Kristusi, tane Sengfoi, tuti dohong yau ikaharai weru sasari ne mambiriufui.

Ampafe mantaung yau na enehurorong ketui nei, iwewoming we yohong kariri Allai ne Hukumifo, wape kariri na nehu tarainei mani, enehurorong wesasari nei wedaya yau iwewoming we inari kariri hukumi sasari foi.

8

Taminohi kariri todoni Allai Nuaninufui sensoni tatafo

¹ Tonana mani, ninaia mani mano eweboyari ria Kristus Yesusi nesa mani, Allai wirowa ding-gaisa ahang kaha, tuti esodai aiboifo ahang kaha.

² Weo na taweboyari ria Kristus Yesusi fo, Nuaninu Mirarebanaio dohong arang foi, ne mambiriufui fiorehu tatara tahasau weru sasari tuti

marareha foi ne mambiriufo ampa. ³ Weo fianai aino Hukumi Musai soi fo wemambiriu we niari kaha fo, amani wirot fiorehu tata weru sasarifo ne mambiriufo kaha fo, weo mantaung tata tawemambiriu we tatohong kariria kaha fefe, finanai Allai niari ampa. Amani na denatu mantauni ne Kaisungfoi meu, weinontarai batang kariri inontarai tawesasari ne tata, ambori dohong ne taraifo mireha we dufiira tane sasarinei. Tuti na tonanane Allai kiraikobu sasarinei ne mambiriu niyai na tata foi. ⁴ Allai niari tonanafo, ambori ninaia mani tamasi na urengreafo, toyari Hukumifo dereraia foi. Weo tatohong kariri taenemirorong wesasari nei aha kaha, mae ninaia mani taminohi weinontaraio tatarang na Allai Nuaninufoia fo.

⁵ Inontarai mano eminohi kariri enemirorong wesasari fo fosa, enemitituai terai we fianai aino mantaunsa enemirorong wesasari nani dohong wea fo. Mae mano etohong kariri Allai Nuaninufoi sa mani, enemitituai pampang kariri fianai aino Allai Nuaninufoi dohong wea fo. ⁶ Masino enetituitawa niyai na enerorong wesasari foi mani, ambori sodai mararehafo. Wape masino enetituitawa Allai Nuaninufoi yutawani mani, sodai ne maifo, amani darang na tarai tuti minohi na mai. ⁷ Inontarai mano enetituitafo kariri sasari foi mani, wenani weaiteta we Allai. I wirot dohong kariri Allai ne Hukumifo kaha, tuti miaya kontai ki wape ne mambiriufeai we dohong kariria kaha. ⁸ Mano eminohi kariri enemirorong wesasari fo fosa mani, Allai eneosa kaha.

⁹ Wape mea mani wirot meminohi kariri enemirorong wesasari wai kaha, mae meminohi

kariri Allai Nuaninufoi ne dawiafo. Masino Allai Nuaninufoi niayai na menemirorongwai tarai, nana mani meminohi tonana. Mandoni dino sobu Kristusi Nuaninufoi kaha mani, wenani wiwo Kristusi neni kaha. ¹⁰ Wape masino Kristusi niayai na mea mani, masino sasarinei wedaya mene taraiwai mireha ki, wape na Allai Nuaninufoi metarang aha, weo Allai deto mea memasi na arongreafo ampa. ¹¹ Allai duwi Kristusia suwi na marareha rorong foi na Nuaninu Mirarebana foi ne mambiriufoi. Tuti masino Allai Nuaninu nani niayai na mea kontai mani, mene taraiwai mireha kontai ki, wape Allai ambori duwi mene taraiwai ambori metarang aha, na Nuaninu niayai na mea nani fai ne mambiriufoi ki.

¹² Ampafe, doroi meaine, tata mani wiwo inontaraio tahasau funoma di tata kaha, weo todoni kontai tatohong kariri Allai. Wape tahasau weru tatohong kariri taenemirorong wesasari nei tuti taminohi kariria fo. ¹³ Weo metohong kariri menemirorong wesasari wai tonanafo mani, ambori memarareha ki. Wape masino na Allai Nuaninufoi ne mambiriufo, mehabi pari mene menari toaio kia sasari we mea fo pampang mani ne tarai toyari memung sasario niayai na mea nani, nana mani ambori metarang ki.

¹⁴ Weo inontaraio Allai Nuaninufoi wiwiainsa fosa mani, ea mani Allai ne arikang saine. ¹⁵ Weo Allai Nuaninu mesobui foi mani wiwo dohong mea mewewoming ahang kaha, ampafe wiwo mematai ahang kaha. Mae Nuaninu mesobuia nani mani, Nuaninu Allai dohoni we inontaraio yuaise we ne arikangfosa. Tuti na Allai Nuaninu nani ne mambiriufo terai, tasahu Allai tateyo, “Daie, Dai

wo!*" 16 Allai Nuaninufoi deikaririai wetarai kontai we tanumianinunei we tata mani Allai ne arikang di tata. 17 Ampafe Allai ne arikang di tata tonana mani, tane mambiriu kontai we tane tarai toyari arikangno ambori sobu wawafoi ne rafo, amani tata kontai tasobu fio Allai dererai we dohonai we ne arikangfosara fo. Tuti tasobu fio Allai meinenamai we Kristusi fo kontai riati ki, weo tasodai dadirafo ria Kristusi mani, ambori Allai dohong tata tasobu neo sambewaraio dedai fo riati kontai ki.

Dadiraō tasodairi nini wiro ne tarai kariri fi sambewarai tuti dadaio ambori tasobua fo kaha

18 Iroasoai we fi dadira tasodairi na nunei nini sayaiyai arora, masino titua weai na fi sambewarai tuti dadaio ambori Allai deinawiai we tata fo. 19 Allai ne warawauanei sentenang, amani nunei tuti fi kiaio niai nai nei, ne tarai toyari sai rahanang demang we rahida Allai deinawi mano sahusa we ne arikangfosa. 20-21 Weo nunei tuti fi kiaio Allai niariri nei, Allai suatia doni wefieai ahang kaha, na rahidaō Adami dohong sasarifoī. Finanai wiro kariri nunei ne awiafo kaha, mae Allai dino suati sodai ne tonanafo ne. Tonanai ki, wape nunei tuti fi kiai nani enetawanai we rahida bei wori Allai fiorehui weru ne wewoming we karirafo tuti kenggung tonana fo ki, yuaisi ambori kesau tuti dedai sambewarai mai kariri Allai ne arikangfosa esobua fo.

22 Weo tawaitawanai, nunei tuti fi kiai niai nai nei sodai dadira karira bitoya paria. Ampafe paria ninai, finanai disani sai tuti pepirahai

* 8:15 Na Yahudi ene kaiwo Iberani mani, Abba.

paria, ne tarai toyari wiwinsanaio pepirahai demang we katu mani minohi fo, amani demang we rahidao Allai niari finini kiai weworu ahang fo. ²³ Tuti wiro nunei meiri dino sodai ne tonana ne kaha, mae tata kontai, mano tasobu Allai Nuaninu Mirarebana foi wefiainawiai reantenang foi, deinawi kariri fi beng kiao ambori tasobua fo ki. Tata kontai taenemirorongnei disang tata tasai tuti tapapirahai, tatamang weai paria we Allai fiorehu tata tuti yuai tata we ne arikang, amani feriri tane tarainei. ²⁴ Na rahida takaharai weru tane sasarifi paria ninai, taenemitawanai pampang we ambori tasobu finani kiai nano Allai. Wape fianai taenemitawana fo, tasobuai kawurua mani, finanai wiro fi taenemitawana fine ahang kaha. Weo mandoni dino enetawang fi sobuai kawurua fo ne? ²⁵ Wape masino taenemitawangno fi tasobua kaharai fo mani, finanai tatamang weai na tatawang tata.

Nuaninu Mirarebana foi fiata tata tatutang we Allai

²⁶ Tonanai kontaifa, Allai Nuaninufoi fiata tata na tane tafanahangfo. Weo taserawera todoni tawenadifo, wape Nuaninu nani mantauni doa rahanai dutang tuti tata we Allai, sai na enerorong pepirahai paria, dutang na kaiwo taramioa kaha fo. ²⁷ Tuti Allai mano deti bau inontaraine taenemirorongfuisi, deitawangno Nuaninu Mirarebana foi ne enetituaitafo, weo doa rahanai dutang tuti inontarai tamararebana ne tata we Allai, tuti dutanafo kariri Allai ne dawiafo.

Na fifiani kontaio, Allai dohong beng we tata

²⁸ Tuti tawaitawanai we Allai kiontai yufi na fifiani kontai, we wedaya ne bengfo we inontaraio enemiwawuti nesa, amani inontaraio sahusa kariri ne dawiafoa nesa. ²⁹ Weo na reantenangfo Allai deitawangno mandoni dino ambori ne inontarai disa fo, ampafe dirisa kontai we ambori ene tarai kariri ne Kaisungfoi, amani Yesus Kristusi. Ambori na tonanane wekaisung fuba na ne taha-tui bitoya fosa. ³⁰ Tuti mano dirisa na reantenangfoa nanisa, sahusa kontai. Tuti mano sahusara nanisa, deiaisa kontai we ebeng riati. Tuti mano deiaisa we ebeng riati nani sa, ansaino yuaisa tonon ne sambewaraio dedai rorong fo konta ne.

Fifiani kontai wiro wemambiriu we dirapa tata weru Allai ne enewawu tata na Yesus Kristusi fo

³¹ Ampafe tonana mani, fianai tamadurai kariri finanai kai ne? Masino Allai kiontai na do tata mani, mandoni dino wemang we dapa tata ne? ³² Weo ne Kaisungfoi mantauni kehiwari kaha, mae sawini we mireha we tata kiai, tonana mani todoni kontaio fi siai wei fo dohonai arora we tata rai. ³³ Allai ne inontarai diri tatara di tata. Ampafe mandoni dino wemang we dinggai tata ne? Allai mantauni deiai tata we tabeng riati. ³⁴ Mandoni dino wemang we dinggai tata tuti deyo tasobu ai-boi ne? Weo Kristus Yesusi doa rahanai tuti medu tuti tata. Andino raminde mireha we tatane, tuti wiro mireha tera kaha mae, suwi na marareha rorong foi tuti minohi na Allai warang domoya foi, medu tuti tata pampang. ³⁵ Fianai aino wemambiriu we dewa tata weru Kristusi ne enewawu tata fo ne? Dadirafo ne? Ete dadira doni konta fo, ete inontarai enari kanggani tata fo, ete kaharifo,

ete tane pari fi fo, ete fi memuna fo, ete inontarai emung tata fo ne? Wape finani kiai wiro dewa tata weru Kristusi ne enewawu tata fo kaha. ³⁶ Weo na Kaiwofo weai dotu toninai:

“Rahida neungne kaiwasa enari kanggani amea,
pariao adareti emung amea amemarareha,
weo ameraria Sengwa wau fefe.

Ewati amea toyari dombao emainenang we emunsa.”*

³⁷ Wape na finanai kai, tatawai kahai mae taharai kobuai na Kristusi, mano enewawu tata foi.

³⁸ Weo iroasoai paria we fifiani kontai, amani mararehafoi ete arangfoi, wewaifosa ete nuaninu karira fosa, fio kia dadira fo we tatafo na ninai ete na rahida da aha ma fo, ete mambiriu siai wei fo, ³⁹ fio na rorafaisi tuti na nunei, ete fifiani kontai ki, finanai wiro wemambiriu we dewa tata weru Allai ne enewawu tata fo kaha, amani na enewawu tata na Kristus Yesusi tane Sengfoi.

9

Paulusi sai we Yahudi efau fosa weo eroaso Kristusi, Mananu Mampariri foi, kaha

¹ Fianai aino imadurai ninai mani, imadu tarai na Kristusi, wiro itofa kaha. Enehurorongketuio Allai Nuaninufoi wiwiainia foi, medurai kontai we kaiwo imadurai ninai wetarai.

² Enehurorongnei fituayai tuti arohukuayai pampang, ³ we nehu doroio amene nu boyari fosa paria, weo eroaso Yesusi weMananu Mampariri fo kaha. Imainenang we itawing yau pariao Allai deikanggani yau tuti ikatai weru Kristusi we nehu

* **8:36** Masmuri 44:22

doroi nanisa masino nanai wedaya esobu faririfo. ⁴ Weo ea mani inontarai Israelio Allai dirisa tuti yuaise we ne arikangna fo saine, tuti esobu ne sambewaraio dadai fo. Eaino ene Kaiwo Arerai ria Allai tuti Allai dohong ne Hukumifo ria Musai wesa. Deikaririai wesa kariri todoni esomi wei fo tuti dohong kaiwo dererai siai wei fo wesa ampa. ⁵ Ea mani eweriria na Abrahami, Isaki nanisa ma, tuti Kristusi mantauni, na weinontarai batang fo mani, weriria na ene werengfosa kontai ma. Kristusi mani Allai dine, dedai sewa fifiani kontai, tuti tafiai we fitawafa. Antu!

Abrahami ne ririafosa, wiwo ea kiai Allai dirisa we mioansa na kaiwo arera fo kaha

⁶ Fiani anta imadurai kariri Yahudi ne ea kiai wiwo ehontai Allai ne arikangfosa kahai nanai, finanai wiwo deinawiai we Allai wiwo dohong kariri ne kaiwo arerai we inontarai Israeli fosa kaha. Wape Allai tarai dohong kariri ne kaiwo arera fo nana rai! Weo inontarai etaubau enumi we Israeli fosa Allai wiwo sahu ea kiai we ne inontarai dirisa disa kaha. ⁷ Kontai wiwo Abrahami ne ririafoi sentenang Allai sahui we Abrahami ne arikang tarai dine sentenang kaha. Weo Allai medu toninai we Abrahami deyo, “Isaki ne ririawai terai ansaino ahusa we nemu arikang ne.”* ⁸ Nana mani wiwo mano eweriria kiai na Abrahami ma fosao ahusa we Abrahami ne arikang disa kai kaha, mae manta mano eweriria na arikang mano saubaunung kariri Allai ne kaiwo derera foi terai. ⁹ Weo Allai ne kaiwo derera fo dotu deyo, “Na rahida ikutuaia foi, amani rahidao ira aha mau

* **9:7** Kejadian 21:12

ki, ambori Sarai minohi tuti ne kaisung manei kawurua.”*

¹⁰ Wiro nanai tera kaha, mae ne kasau aha mani, watioai na Isaki tane werengfoi binengno Ripikai. Weo minohi tuti ne arikang tantamurui mang mandu fo une dai mansiri, amani Isaki.

¹¹⁻¹² Weo arikangfo suru wirow utaubau unumi kaharai mae, Allai medurai kawuru kariri mandoni dino diriri fo ampa. Allai diriai tonanafo wirow kariri fianai aino inontaraine enari fo kaha, mae kariri mantauni deo sahu mandoni fo kariri ne dawiafo. Weo rahida bo arikangfo suru wirow uwaitawang unari fi bengfo ete kariraf kaharai mae, Allai medu kawuru we Ripikai deyo, “Mano fuba foi ambori wewoming we mano katui foi ki.”* ¹³ Kariri ne kaiwofo dotu deyo, “Yakupi na reantenangfo paria ninai, enehuwawuti, wape Esauwi enehurireuwi.”*

¹⁴ Ampafe na diri manei mae manei bereri tonana fo tateyo Allai enerorong mesi kaha e? Bereri kontai! ¹⁵ Weo Allai medu we Musai tonina: “Yau ambori yeinawi nehu enehurorong denteng

nei

we mandoni dino enehurorong denteng wei fo,

tuti arohuo mandoni dino yeyo arohuoi fo.”*

¹⁶ Ampafe Allai kiutuwei we diri mandoni fo, wirow kariri inontaraine ene etawiafo ete erurai toa fo kaha, wape kariri ne aro inontaraine tata fo.

¹⁷ Weo na ne kaiwofo rabuang bei dotu kariri

* **9:9** Kejadian 18:10, 14 * **9:11-12** Kejadian 25:23 * **9:13**

Maliaki 1:2-3 * **9:15** Keluaran 33:19

medu we mananu Firauni na nu Mesiri foi fo.
Amani medu tonina:

“Iruai wau we wemananu Firauni ne mani,
we fi beyari terai yawi weai,
amani na wau yeinawi nehu mananune
tuti inari Yau iwewonohu na nunei sente-
nang.”*

¹⁸ Ampafe Allai deinawi ne aroafo we mandoni dino deyo dohonai tonanai wei fo, tuti niari manei nunggamiei mitubaru fo, finanai kariri mantauni deyo niari wenani tonana fo.

Allai ne haki we deinawi ne kasoufo we mandoni dino diriri we sodai ne tonana fo, tuti deinawi ne enerorong denteng foi we mandoni dino diriri we sobu finana fo

¹⁹ Nanaia mani mane wau modu boyo, “Masino Allai niari tonana mani, we fianie dinggai inontaraine tata we tatohong sarawai nina? Weo inontaraine mandoni dino wemambiriu we dirapa Allai ne dawiafo ne?” ²⁰ Wape inontaraine waune, mandoni di waue we modu tonanai we Allai nina? Wau mani inontarai arora di wau, ampafe we fiani modu tonanai boyo finiarifo mai kahai nina? Tofino, manei niari fiea mani, finiarifo dutang berahi deyo, “We fiani nari yau toninai wei ne?” tonana rai e?”* ²¹ Todoni kontaio mano niari fi na kahofa ura foi ne haki we samu babeu bei na kahofa nanai we fio mai pari fo, tuti weai kontai we fi mayewa fo, nana mani kariri mantauni ne dawi wea fo terai.

²² Tonanai kontai we fianai aino Allai niari fo. I ne haki we niari sua inontarainesa kariri ne

* **9:17** Keluaran 9:16 * **9:20** Yesayai 29:16, 45:9

dawiafo terai. Enerorong we niari kariri ne kasoufo we inontarai ewesasari fosa tuti deinawi ne mambiriufo. Tonanai ki, wape i kontai sikera we dohong aiboi wesa kaha mae sawani we inontarai mano emasi we ambori esobu aiboio eworu fo nani sa. ²³ Niari tonanai weo de deinawi ne sambewaraio dadai bitoya paria fo na inontaraio arosa fosa, amani inontarai siaio na reantenangfo niarisa tuti meinenansa we esobu ne sambewara dadai fo. ²⁴ Amani tata kontai mano sahu tata kawurua ne tata, wiro na Yahudifosa tera kahai, wape na kaiwasa siaio wiro Yahudi kaha fosa kontai. ²⁵ Weo na kaiwo nabi Hoseai soi foi Allai medu toninai:

“Mano wiro nehu inontarai disa kaha fo,
ambori isahusa we ‘Nehu Inontarai’ ki;
tuti mano raminde enehuwawusa kaha fosa,
ambori isahusa we ‘Mano Enehuwawusa’
ki.”*

²⁶ Tuti Hoseai medu aha,
“Tete na nu siaio etarami kaiwo deyo,
‘Mea mani wiro nehu inontarai di mea kaha,’
Na katai nanai kontai ki, ambori esobu wangno,
‘Allaio Darang Wefitawa fo ne arikangfosa’.”*

²⁷ Tuti nabi Yesayai sahu kariri inontarai Israeli fosa deyo,

“Inontarai Israeli fosa bitoya toyari ninuaing na nafareng,
tonanai ki wape efau kaha ansaino ambori
esobu faririfo ne,

²⁸ Weo Sengnei ambori sawing ne aiboifo to nunei
ki,
niaria kai, tuti ahera.”*

* **9:25** Hosea 2:23 * **9:26** Hosea 1:10 * **9:28** Yesayai 10:22-23

29 Tuti toyari fafong nanai Yesayai medurai kontai deyo,

“Masino Seng Allai mano Wemambiriu Mantaung
nei wirow sawing riria we Yahudine tata
kaha mani,
tata kiai tane tarai kariri Sodomi,
tuti tane tarai toyari Gomorafoi ampa.”*

*Yahudifosa eteiaya eroaso Yesusi fo, donio paria
ninai kontai wirow emasi na Allai urengreafo kaha*

30 Tonana mani fianai aino tamadurai aha ne,
mae kaiwo finina; Inontarai Yahudi kaha fosa
wirow erurai esera we ambori emasi na Allai aron-
greafow kaha. Wape esobuai ampa. Na ene
eroasoafow terai Allai niarisa emasi na arongreafo
ampa. 31 Wape Inontarai Israeli fosa mani etaw-
iai paria we etohong kariri Allai ne Hukumifoi
ambori emasi na arongreafo, wape esobua kaha.
32 We fiani esobua kahai tonanai? Weo esera
we emasi na Allai arongreafo wirow na eroaso
Kristusi fow kaha, mae na enemitawang te fi man-
taunsa enari fow. Ampafe kamiei odairi fow es-
odai eawemifow nai, amani Kristusi, tuti etawai.
33 Toyari na Sempaisi ne Kaiwofo rabuang bei
dotu kaririai tonina:

“Mewati! Nano Sioni yohong kamiei bei wiatai
nai ampa,
kamiei nani ambori wedaya inontarai eso-
dairi,
amani kamiei fubao manei sodairi mani we-
dayari sawai.

Wape mandoni dino yoasoi mani,
wirow sobu mamaya kaha.”*

* 9:29 Yesayai 1:9 * 9:33 Yesayai 8:14, 28:16

10

¹ Doroi meaine! Enehurorong dohong weai paria, we ambori nehu doroi amene nu boyari fosa Allai feririsa. Tuti yutanai paria we Allai wesa. ² Imadu kaririai kariri sa we enemiro-rongfoi niununsa paria na ene esomi we Allai fo, wape Allai ne rang wetarai foi ewaitawana kaha. ³ Weo ewaitawang kariri todoni emasi ria Allai fo kaha, amani rangno Allai dohoni we inontarainesa, amani Kristusi. Etawiai we eru tawang mantaunsa ene rang siai, tuti emarira we ehontai Allai na ne rang dohoni we ambori emasi riati foi nani. ⁴ Hukumi Musai foi mani, Kristusi niari ambori we reng ahang kaha. Ampafe inontarai mandoni dino yoaso Kristusi mani, wenani mesi na Allai arongreafo.

Na roasofo terai wedaya mandoni kontai Allai feriri

⁵ Weo Musai soi deyo, mandoni dino deo mesi na Allai arongreafo na dohong kariri Hukumifo man, wenani minohi darang nano ne dohong kaririai na mai pari fo.* ⁶ Wape kariri todoni inontaraine emasi na Allai arongreafo na eroasofo, Musai ne kaiwo rabuang bei dotu tonina:

“Dohonao enemutitui boyo,

‘Mandoni dino dautai to rorafaisi ne?’*

[Weo nanai mai kaha weo ne tarai kariri boyo
ka Kristusi biari meu ne,]

⁷ ete, ‘Mandoni dino biari to marareha rorong foi aweu ne?’*

* **10:5** Imamati 18:5

* **10:6** Ulangan 30:12

* **10:7** Ulangan 30:13

[Weo nanai kontai mai kaha weo ne tarai kariri tata taha Kristusi dautai weru marareha rorong foi meai ne.]”

Weo roasoane mani, ne tarai tonana kaha. ⁸Wape fiani aino kaiwone dotu kariria fo mani tonina:

“Allai ne kaiwofo waroi weru mea kaha,
mae kefang we mea paria,
nayai na meboromiwa tuti na menemiro-
rongwai.”*

Kaiwo nanai aino amewuwuaifa ne, amani kaiwo we inontaraine eroasoai. ⁹Weo masino memadurai na meboromiwa we “Yesusi mani Seng dine,” tuti meroasoai na menemirorongwai we Allai duwiria suwi na marareha rorong foi aha fo mani, Allai feriri mea ki. ¹⁰Weo na taenemirorongfoi taroasoai, ampafe Allai deto tata we inontaraio tabeng riati aha. Tuti tamadurai na taboromine we Yesusi mani Seng dine, ampafe Allai feriri tata.

¹¹Toyari Sempaishi ne Kaiwofo weai dotu tonina:

“Mandoni dino yoaso mani,
fiea dohoni mimaya kaha.”*

¹²Kaiwo nanai dotu we inontarainesia kiai, weo inontarai Yahudi fosa tuti Yahudi kaha fosa emasi kiai, wiro manei siai weru manei kaha weo ea kiai esobu fariri na eroaso Kristusi fo terai. Weo Seng mansiari foi mani, weSeng we kaiwasanei kiai, tuti inontarai mandoni kontaio eroaso Kristusi tuti esahu na wonongfo mani, mioansa fuba paria. ¹³Weo Kaiwofeai dotu deyo,

“Inontarai mandoni kontaio esahu Sengnei ne wonong fosa mani ambori feririsa ki.”*

* **10:8** Ulangan 30:14 * **10:11** Yesayai 28:11 * **10:13** Yoweli 2:32

14 Wape masino eroasoai kaharai, nana mani esahu we Sempaisi we feririsa todoni? Tuti todoni ambori eroaso mano etaramio kaiwo kariri I kaharai fo? Kontai todoni ambori etaramioai, masino manei wiuwui wesa kaha? 15 Tuti todoni ambori inontarai ewuwu kariri, masino manei demisa kaha? Toyari na Kaiwofo weai dotu tonina:

“Inontaraio era ma eha Kaiwo Mahikai fo fosa mani kaiwasa demang wesa.”*

16 Wape Israelifosa, wiro ea kiai eroaso Kaiwo Mahikai fo kaha. Weo Yesayai medu toninai deyo, “Sengne waune,

toyari manei wiro yoaso kaiwo amemadura ne kahaia.”*

17 Ampafe roasofo kawariai na fianai aino etaramioa fo, tuti fianai etaramioai nanai weneung na kaiwo ewuwua fo, amani Kristusi ne kaiwofo.

18 Wape yutang berahai, tarai we etarami kaiwo kariri Kristusi kaharai e? Todoni kontai etaramioai kawuru ampa! Weo na Sempaisi ne Kaiwofo weai dotu deyo,

“Erawamifufoi dotu wari nunei sentenang ampa, tuti ene kaiwofo dafai wariaia sobu nunei rea naya fo ampa.”*

19 Yutang berahai nariai aha mau wo, tarai we inontarai Israeli fosa etafu kaiwofo kaharai e? Todoni kontai etafu kawuru ampa! Weo kaiwone Musai medu kaririai fafong, medu we Israelifosa, deyo,

“Allai medu tonina,

* 10:15 Yesayai 52:7 * 10:16 Yesayai 53:1 * 10:18 Masmuri 19:4

‘Inari mea we ambori menemirorong pirahai
na imoang inontarai na nu siai fo,
tuti inari mea mehasou inontaraio
na nu eserawaweraha fosa.’ ”*

²⁰ Yesayai medurai raisa aha deyo,

“Allai ne Kaiwo finina,

‘Inontarai mano esera we yau kaha fosa es-
obu yau ampa,
tuti yeinawi yau we mano wirowi etutang we
yau kaha fosa.’ ”*

²¹ Wape kariri inontarai Israeli fosa, Yesayai medu
tonina,

“Allai medu deyo,

‘Rahida neungne isi warahu we inontarai na
nuo etapa yau tuti etohong kariri nehu kai-
wofo kaha fosa.’ ”*

11

*Allai enerorong denteng we inontarai eweriria
na Israelifoi ma*

¹ Ampafe yutang berahaifa aha, we na toni-
nane deinawiai we Allai kebi ne inontarainesa ete
deiyasa ampa ne? Bereri kontai. Mantaung yau
kontai inontarai Israeli iweriria na Abrahami ma
di yau, tuti na riria Benyamini. ² Yeikaririaifa
we wirowi tonana kaha. Allai wirowi kebi ne inon-
taraio na reantenangfo dirisa kawurua fosa kaha.
Mewaitawang kariri fianai aino dotu na Kaiwo
Mararebana ne kariri Eliai fo ampa, amani kariri
rahida bo dinggai inontarai Israeli fosa we Allai
fo. Eliai medu deyo,

* ^{10:19} Ulangan 32:21 * ^{10:20} Yesayai 65:1 * ^{10:21} Yesayai
65:2

3 “Sengne Waune, inontaraine emung nemu nabifesa ampa tuti emei mesbao nunung korbani we Wau nai fi kerirawa kiai ampa. Sea imeiri yau tuti ninaia mani esera we emung yau kontai.”*

4 Allai medu fiani we Eliai ahang fo? Medu deyo, “Inontarai ewe-7.000 yerarasa we Yau ampa. Inontarai nanisa wirow esomi we Baali, mano weseng tarai kaha foi kaha, mae esomi terai we Yau.”*

5 Tonanai kontai we na ninai, inontarai Israeli efau fosa eroasoa kaha, wape maneuru teaio Allai dirisa na dohong ne bengfo arora wesa ampa, ambori eroaso Yesusi kontai. 6 Dirisa tonanafo kariri ne beng dohonai arora fo terai, wirow kariri inontaraifo ene erurai we enari beng fo kaha. Weo masino Allai dirisa tonanafo kariri ene enarifo mani, ne bengno dohonai arora fo nanai wirow ahuai we ne beng fine aha kaha.

7 Ampafe tonana mani, fi inontarai Israeli fosa esera wea pari fo, amani ebeng ria Allai aha fo, wirow esobua kaha. Maneiru tea na sa ansaino esobua ne, amani mano Allai dirisara fosa. Mae bitoya na sa enumikamieifoi mitubaru. 8 Weo na Sempaaisi ne Kaiwofo, wea dotu tonina:

“Allai niarisa toyari euremimamong pariao enumiruainso fiea ahang kaha, tuti wedaya euremifo toyari kabe ampafe wirow ewati ahang kaha, tuti niari etaramifoa etarami fi ahang kaha, pariao rahida nini kontai.”*

* 11:3 1 Mananufosa 19:10, 14

* 11:4 1 Mananufosa 19:18

* 11:8 Ulangan 29:4; Yesayai 29:10

⁹ Dauti medurai karirisa kontai deyo,
“Kadono ene fiang eparaise nai fo,
ne tarai wewaitepari we tipa berasa nariai
aha,
toyari erang miko diangfo,
tuti ne tarai toyari bare wesa,
ambori ene karirafo tau wesa nariai aha.
¹⁰ Kadono mamantitifo tebung wedua euremifo,
ambori wiro ewati kaha,
tuti kadono ehurumifo tahapa we fitawafa.”*

Ninaia mani Yahudifosa etawai waroi weru Al-lai ampa, wape Yahudi kaha fosa esobu faririfo

¹¹ Ampafe tonana mani yutang berahaifa we, inontarai Israeli fosa etawai tonanafo, ambori wedayasa eworu we fitawafa ne? Todoni kontai bereri! Wape we etohong roaina fo, wedaya inontarai Yahudi kaha fosa Allai feririsa. Ambori finanai wedaya Yahudifosa enemirorong pirahai we Yahudi kaha fosa. ¹² Weo masino Yahudifosa ene etohong roaina fo wedaya Allai mioang nunei, tuti na ewaramitafufirafo wedaya inontarai na nu siai esobu moanafo, nana mani fi sewa aha mani, na etaraberasa we Allai aha fo, waitawang turu moanai fuba toai esobua fo aha kaha. Masino ne karirafo kia ne moanafea mani, todoni kontai ne bengfo kia moanafo fuba sewa aha.

¹³ Ninaifa mani imadu we doroio Yahudi kaha wa mea. Na iwerasuli we Yahudi kaha ne mea fo, fio Allai dohonai we inari we iwerasuli fo, finanai yohonai ne foniai sewa fifiani kontai.
¹⁴ Enehutawanai paria we na fi inari tonana fo, wedaya nehu inontarai Yahudi fosa enemirorong

* **11:10** Masmuri 69:22-23

pirahai weai pariao ea kontai emaya we eroaso Seng Yesusi, ambori na tonanane iwedaya manea na sa esobu faririfo. ¹⁵ Weo masino na Allai deiayasa to boriei fo wedaya nunei weboyari ria Allai aha, nana mani masino Allai kiasa nariai aha mani, fi fuba sewa aha. Nana mani ne tarai toyari inontarai manei mirehara wape suwi darang aha.

¹⁶ Masino roti rea reantenang fo ohonai we Allaia mirarebanai, nana mani rotifo sentenang mirarebanai kontai. Tuti masino ai newafoi mirarebana mani, arirawangfo kontai mararebanai.

¹⁷ Ai saituni foi arirawangfeai ferang kahutuai ampa, amani inontarai Yahudi manea ehatai weru Allai. Ea ene tarai toyari ai arawangfo we ferang kahutuai weru robongfoia fo. Tuti na katai ferang kutuai naya fo, Allai kia ai saitunio tifu funoma feai arawangfeai ma samu riwani na katai nanai aweu, amani doroio Yahudi kaha wa mea. Allai sahu mea na nanai ambori mea kontai menumiruainso fiang mahikai we Yahudifosa fo, amani fiang da na ai saituni newa foi meai fo.

¹⁸ Mearomioaifa we mea mani ai arawang di mea tuti kaiwasa Yahudi fosa mani ene tarai kariri ai newafoi we mea. Meaino metohong fiang we ai newafoi kaha, mae newafoi dino dohong fiang we mea. Ampafe wiro mesahutawang mano Allai deiayasa to boriei toyari ferangkutusa weru ai robongfoia nanisa fanai.

¹⁹ Wape tarahio memadu meteyo, “Yo, wape ne arirawang fafong fo ferangkahutuaifa ampa ambori Allai samu riwang amea na robongfoi!”

²⁰ Tarai, wape Allai ferangkutusa tuti kebisafu we eroaso kaha, mae mea mani Allai kia mea

ma fo we meroasofo terai. Ampafe dohonao menemirorong dedai we finana fe, mae todoni mani mematai we dohonao mea kontai mene tarai tonana fe. ²¹ Weo masino Allai wiro kehiwao Yahudifosa kaha, amani mano ene tarai we ai arawang sobaurai beyari na ai robongfoi mandiei fosa, tonana mani dohonao mewaitaraihio menari sarawa mani, ambori kehiwa mea fe.

²² Ampafe na fininai tawati kariri Allai ne en-erorong denteng fo tuti kariri ne tapapafo. Niarifo tapapa we mano etawa fosa, wape enerorongfoi denteng we mea, kutu na fino meminohi na en-erorong denteng nanai pampang. Bereri mani, mea kontai ambori ferangkutu mea tuti kebi mea rai. ²³ Tuti kariri inontarai Yahudi fosa mani, masino efotourai na ene eroaso kaha fo mani, Allai ambori samu riwansa na ai robongfoi aha ki. Weo Allai ne mambiriu we kia ea nariai aha ma we eweboyari riati aha. ²⁴ Weo, doroio wiro Yahudi kaha ne mea, mene tarai toyari ai arawang na saituni sifu funoma foi. Tonanai ki wape Allai kia mea tuti samu mea tono ai saituni mehikai sanami foi, amani ne inontaraifosa. Ampafe todoni kontai miawa arora wei we kia ne arirawang tera fo, amani Yahudifosa, tuti samusa aha na ai denteng anta nani, amani ne inontaraifosa.

Allai enewawufo dohonai we inontaraine tata kiai, Yahudifosa tuti Yahudi kaha fosa kontai

²⁵ Doro meaine, yohong weai paria we dohonao meserawawerahaifa, kariri fi fafongfa Sempaishi dediwarai nanai. [Fi dediwarai nanai

mani, Allai demang we Yahudi kahaio diris-ara fosa eroasoai tuti weo Yahudifosa wirowe enumikamiei mitubaru aha kaha, akawuru wori, Allai kia Yahudifosa aha ma feririsa ki.] Weo tarahai na meserawawerahai nanai wedaya mea mewaitarahio mewaitawang maino fifiani kontaifara ne. Amani, kariri todoni Yahudi bitoya enumikamiei mitubaru, wirowe etohong kariri Allai ne Kaiwofo kaha. Wape ene tarai tonana fo paria inontarai Yahudi kahaio Allai dirisa fosa kiai era wei ma tuti eroaso Yesusi akawuru wo. ²⁶ Tuti ne tonanafoa kawuru, inontarai Yahudi fosa kiai ambori Allai feririsa, toyari kaiwofea dotu deyo,

“Mamparirinei da na bendari Sioni ma,

I ambori dufisira riria Yakupi ene karira enari fo ki.

²⁷ Tuti nehu Kaiwo Arerai riasa fo, yohong kariri ki,

amani yeiai ene sasarifo fo.”*

²⁸ Inontarai Yahudi fosa eteiaya Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fo, ampafe eweaiteta we Allai, tuti na rang tonanane doroi inontarai Yahudi kaha wa mea mesobu mai nayai. Wape Allai dirisa kawuru ampa, ampafe todoni kontaio Allai enewawusa, weo aro ene werengfosa. ²⁹ Weo masino Allai diri maneia tuti mioang wenania mani, wirowe fiouki fi niari nanai ahang kaha. ³⁰ Raminde nanai wirowe metohong kariri Allai kaha, wape ninaia mani Allai aro mea ampa, weo Yahudifosa etohong kariria kaha fefe. ³¹ Tonanai kontai we inontarai Yahudi fosa. Ninaifara mani wirowe etohong kariri Allai kaha, wape na tonanane Allai aro mea, tuti

* **11:27** Yesayai 59:20-21, 27:9; Yeremiai 31:33-34

nanai ambori wedaya ea kontai Allai arosa kontai ki. ³² Weo Allai sawing inontarainesa kiai enai na sasari rorong fo, ambori na tonanane deinawi we aro tata kiai na feriri tata fo ki.

Fiaifea we Allai

- ³³ Oh! Tarai paria, we Allai fianai aino neng fo werorong paria,
 Ne awaifo tuti ne biriufu fuba paria!
 Ne kiutu kaiwo fo manei tefu kaha,
 Tuti ne yufi toa fo manei wiroti deti maia kaha.
- ³⁴ “Mandoni dino deitawang Sempaisi enetituaitafo ne,
 Ete mandoni dino dohong kaiwo aunau weia ne?”*
- ³⁵ “Mandoni dino dohong fieai kawuru wei ne,
 Ampafe yiwang fi dohonai wei tonana fo aha ne?”*
- ³⁶ Weo Allai meiri niari finini kiai ne.
 Tuti fi kiai nini da na I ma, tuti we I kontai.
 Sambewaraio dadai feai we Allai we fitawafa!
 Antu!

12

Taminohiwau we Kristusi terai

¹ Doroi meaine, Allai ne aroafo fuba paria we tata. Nanai wedaya yutang mea paria we todoni kontaio na meminohiwa metohong mene taraiwai terai we Allai, ne tarai toyari korbani darang tuti mirarebanaio metohoni terai we Allai fine tuti kia enerorongfo. Fio menari tonana fo, nana mani mene omi mesi dinani. ² Dohonaio metohong kariri fi nunei aha fanai, mae metawing mene

* **11:34** Yesayai 40:13 * **11:35** Ayupi 41:11

taraiwai we Allai we niariria weworu, na meri-wang menemitituaitawara waworu aha. Na to-nanane mewemambiriu we mewaitawang na mai kariri Allai ne awiafo, amani ne awiaio bengno kia enerorongfo tuti masifo.

³ Na Allai ne beng fuba pario dohonai arora we yau ne, yeunau doroi mea kiai, dohona mene-mitituai we metadai sewa fe. Mae todoni kontai metitua we mantaung mea na menemirorong tewawa, mansiari-mansiari wau titua bera wau kariri mene meroasofo, amani mesobu mambiriu we meroasofo fuba ete katui. ⁴ Weo tata mani, tane tarai bei, tuti tane tarai nani we-warang, aweng, nunggamiei tuti ne siai wei fo. Tuti finanai kiai wiro masi kaha. Mae waramifo we rufi nai, awemifo we ra nai, tuti ne siai wei fo tonanai. ⁵ Tonanai kontai we tata na Kristusi. Tafau tonanai ki, wape tata kiai tane tarai boyari na Kristusi. Tuti tata kiai manei doa siai weru mano wei foi kaha, mae ne tarai toyari tatamuriruhiaifa, manei ria manei.

⁶ Mansiari-mansiari na tata, tasobu Nuaninu Mirarebana foi ne Fi Mai fo ria Allai we tafata inontarai naya fo. Fi Mai nanai wiro masi kaha mae mansiari-mansiari sobu nengfo siai, kariri Allai ne bengno dohonai arora fo. Ampafe todoni kontaio tanari kariri Fi Mai tasobuai nanai. Mano sobu Fi Mai we wenabi ambori wiuwu kaiwo Allai deinawiai wei kariri fio kawaria kaharai fo, todoni kontaio niari finanai kariri ne yoasofo.

⁷ Mano sobu Fi Mai we fiata inontarai siai mani, niari kariri finanai na mai we fiata inontarai siai. Mano sobu Fi Mai we deunau mani, wenani yurai we deunau na mai. ⁸ Mano sobu Fi Mai we niari inontarai siai enemirorong mitubaru foi mani,

yurai we niari tonanai na mai kontai. Mano sobu Fi Mai we deto ne ra sobua fo we inontarai siai fo mani, yurai we niari tonanai na warang takahetuai funomai tuti na enerorong mirising. Mandoni dino sobu Fi Mai we wenunggamiei we yu kaiwasa mani, yurai we yusa na mai. Tuti mandoni dino sobu Fi Mai we aro inontarai siai mani, niari kariri finanai na enerorong mirising kontai.

Meteinawi mene menemiwawu inontarai siai fo na meminohi toa wa tuti na menari suasa

⁹ Menemiwawu inontarai na menemirorong mesi. Menemirireu ne karirafo tuti merutawang te ne bengfo. ¹⁰ Doroi meaine, todoni kontaio menemiwawu wawera mea na mai, toyari mam-betahatuio ene wawa mansiari, tuti merurai we mene fafong metato wawera mea. ¹¹ Meuremi maya, wirow meuremi marira fanai. Merufi we Sempaisi na meuremi mirising, na mirisingno Allai Nuaninufoi dohona fo. ¹² Menemitawang te Sempaisi na menemirorong mirising, metawang mea na dadira rorong fo, tuti metutang Sempaisi pampang. ¹³ Merurai we mefata doroi Kristenio ene pari fi fosa ambori esobu fi, tuti memainenang metamang we inontarai siai na mene munuwa.

¹⁴ Memoangno mano enari kanggani mea wasa, memoansa, wirow meteikangganisa fanai. ¹⁵ Memararising ria mano emararising fosa, tuti mesai ria mano esai fosa. ¹⁶ Meweboyari na meminohi toa wa. Wirow menemirorong dedai fanai, mae mefarao mano etawawa fosa, amani

wiro mewati tutisa fanai. Tuti dohonao meteyo meaino mesawai sewa ne fe.

¹⁷ Manei niari karirafeai we mane wau mani, dohonao baitai nari ne karirafo tonanai wei aha fanai. Mae merurai paria we menari te fianai aino masi na kaiwasanei euremireafo. ¹⁸ Meruraifa paria na fifiani kontai we meminohi na mai ria kaiwasanesa kiai. ¹⁹ Mano enehuwawu mea wa meaine, dohonao mebai ne karirafo aha we mano enari karira we mea fo fanai, mae finanai metaw-inai we Allai, ambori andino biaitai na ne kasoufo ki. Weo na Kaiwofo weai dotu tonina:

“Sempaisi medu deyo,

‘Bai mano niari ne karirafo mani,
yau nehu nana ne.

Yauno ambori ibaitai ki.’ ”*

²⁰ Wape,

“Masino nemu aitetafoi wewisi mani,
bohong fiang wei;

arongtataha mani,

bohong mereha wei we dunung.

Weo na nari tonana fo,

ambori bohoni mimaya pariao serawera
katai we dediwa urengfo nayai.”*

²¹ Dohonao metua ne karirafo kiraikobu mea fe, wape meharaikobu ne karirafo na ne bengfo.

13

Kaiwo kariri todoni tatato parentanei fo

¹ Mandoni kontaio taradidau parentanei we dohong kariri, weo parenta nunei kiai sobu mam-biriufu ria Allai ma, wirow bei beriri kaha. Tuti

* **12:19** Ulangan 32:50 * **12:20** Amsali 25:21-22

parentao yu tata nini, eru ene kaiwasane na mambiriuo sobuai ria Allai fo. ² Nanai wedaya mandoni dino deiaya parentanei mani, deiaya fianai aino Allai kiutuaia fo. Tuti mano enari tonana fosa ambori esobu aiboifo ki. ³ Weo masino manei niari ne bengfo mani, wenani wirow mitai parentanei kaha, mae mano niari ne karirafo andi mitaiti ne. Memaya we wirow mematai parentanei kaha mani, menari ne bengfo ambori mesobu fiaifo. ⁴ Weo parentanei mani Allai ne mangfatao dohoni we yufi we mene bengfo dine. Wape mane nari karirafo mani, todoni kontaio mutai parentafoi rai, weo ne mambiriu sobuai we dohong aiboifo wirow ne tarai we fimaranding we miranding ne taraifo tera kaha. Weo i mani Allai ne mangfata dine, niari kariri Allai ne kesoufo, ampafe ne mambiriu we dohong aiboifo we mano enari ne karira fosa. ⁵ Nanai wedaya yeyo metaramididau parentanei, wirow we ambori mekaharai weru aiboifo tera kaha, wape kontai we ambori menari ne maifo kariri menemirorong ketui wai.

⁶ Finanai wedaya kontai doni we fiani mebai pajaki finina, weo mano erufi na parenta nesa mani, Allai ne inontarai erufi wei saine, tuti etohong ene rahidafo kai we efata na parentanei. ⁷ Ampafe fianai aino masi we mebaitai we inontarai mandoni konta fo, mebaitai tonana; pajaki tuti barasteng we mano esobu pajaki tuti barasteng fosa, metato mano todoni kontai atosa fosa, tuti mesomi we mano todoni kontai omi wesa fosa.

Taenemiwawu, weo rahidafo kikeu ampa

⁸ Fio todoni kontai mebaita fo mani, dohonao metuatai pampang fe, mae mebaitai kariri ne rahidafo. Wape fi beyario todoni kontai mebaitaia kiai na wea kaha fo, nana mani mene menemiwawu wawera mea pampang wa. Weo mandoni dino enewawu inontarai siai mani, wenani dohong kariri Hukumi Musai soi foa mai ampa.

⁹ Weo Hukumifo dotu deyo, wiwo nai ria wiwing siai fanai, wiwo mung inontarai fanai, wiwo komananapi fanai, wiwo bohong we inontarai ene fi fanai, finanai kiai kontai fi siai wei fo, dawiruhiai na hukumi boyari amani, “Enemuwawu inontarai siai kariri enemuwawu bera wau wa.”

¹⁰ Inontarai mano enewawu foi mani, wiwo niari karirafo we inontarai siai kaha. Ampafe taenemiwawu mani, tatohong kariri Hukumifo na mai finanai.

¹¹ Tuti todoni kontai menari tonanai, na mewartawang rabuang bonini. Amani rahidafe da kawuru we mea ma weo metoari weru metenawa. Weo ninaia mani rahida Allai feriri tata nai fi kefang sewa weru rahida taroasofoi ampa.

¹² Dirufi waroi ampa, rerai we aha to, ampafe tafotourai weru tanari fi mamantiti fo to, tuti tamainenang tane tarainei na fimamunao sambewara fo.

¹³ Tanari maifo terai kariri ne inontarai enari na rahidafo, dohonao metohong muniara mai kaha fo fanai, tuti memayeru fanai. Dohonao menari maninawa kerira fo fanai ete menari fi werarika fo fanai. Dohonao mesawa wawera mea fanai ete, menemirorong pirahai we mea fanai.

¹⁴ Mae meru Seng Yesus Kristusi ma niaya mutu na mea, tuti na tonanane dohonao menemitituitai kariri todoni mesobu rang

we metohong kariri fi karirao menemirorong
wesasari fo dawī wea fo fe.

14

Metinggai mene doroi eroasoai konta wasa fanai

¹ Inontarai mano ne yoasoafō mutu kahai foi, wiro meteiyari fanai, mae metamang wei na mai kontai. Dohonao metapai we fi enetituaītawā fe.

² Inontaraine manea na ene eroasoafō mani etang maino fiang bong fo kai. Wape inontarai manea kontai eroasoafō mutu kaha, ampafe etang raung terai. ³ Inontarai metampi fiani konta wa mea mani, dohonao mesahutawang mano etang te raung tera wasa fanai. Tuti mano metang te raung wa mea dohonao metinggai mano etampi fiani konta wasa fanai, weo wenanisa Allai sobusa we nesa kontai ampa. ⁴ Mandoni di waue boyo bing-gai Sempaisi ne womingfoi nina? Wenani doaria mutu ete sawaifa te, nanafo Mano wewoming wei foi andino detioi ki. Wape doari pampang rai weo Sempaisi wemambiriu we deitawani we doari pampang.

⁵ Inontarai manea na eroasoafō mani enemituaītai we rahidafo masi kai kaha, bei mirarebanai sewa ne wei fo. Wape manea aha na ene eroasoafō mani eteyo rahidafo masi kai. Ampafe na toninane, mansiari-mansiari wau kūtūai kaririai na enemurorongwai. ⁶ Mandoni dino enetituaī we rahidafo bei mirarebanai sewa rahida wei fo mani, niari tonanai we somi we Sempaisi nayai. Tonanai kontai na ampifo, mano dang andowa taraifoi, niari tonanai we Sempaisi,

tuti dohong mahikai wei. Tuti mano wirow dang andowa tarai kaha foi, niari kontai tonanai we Sempaaisi kontai, tuti i kontai dohong mahikai we Sempaaisi na finanai. ⁷Weo na tata kiai manei wirow minohi darang we mantauni kaha, tuti manei wirow mireha we mantauni konta kaha. ⁸Taminohi tatarang mani, tatarang we Sempaaisi, tuti tamarareha mani, tamarareha we Sempaaisi kontai. Ampafe taminohi tatarang ete tamarareha fo, tata mani Sempaaisi ne tata. ⁹Weo nanai wedaya Seng Kristusi mireha tuti suwi aha, ambori weSeng we mano emarareha fosa tuti we mano etarang fosa.

¹⁰ Ampafe doroi meaine, we fianie metinggai mene doroi eroasoai konta fosa nina? Ete we fianie mesahutawang mene doroi eroasoai fosa nina? Weo tata kiai todoni kontai tatoari na Allai arongreafo we kiutu kaiwo kariri tata rai. ¹¹Weo kaiwofo dotu tonina:

“Sengnei fefora na wonongfo deyo,

‘Mandoni kontaio ambori disangkapa awebukafo na arohureane ki,
tuti mandoni kontai ambori deyoai we yau
mani Seng Allai di yau.’ ”*

¹² Ampafe mansiari-mansiari na tata todoni kontaio deiai kariri mantauni finiarifo we Allai rai.

Wiro mewedaya mene doroi yoasoai konta foi dohong sarawa fanai

¹³ Ampafe tonana mani, wirow tatinggai wawera tata aha fanai. Mae ne mahikai mani menemiro-rong tonina, wirow tane tarai toyari kamiei we wedaya tane doroi sodairi sawa fanai.

* **14:11** Yesayai 45:23

¹⁴ Na iweboyari ria Seng Yesusi fo, iwaitawanai tuti iroasoai we fiang tatang ne masi kai, wirowea ahuai we werarika kaha. Wape mandoni dino sahu fiangfeai we werarika, nana mani finanai werarika we mantauni. ¹⁵ Masino wedaya nemu doroifoia ne yoasoafodohi we fiang bang wa mani, wirowe bohong kariri taenemiwawufo kaha, ampafe bang fi tonana fanai. Wironari nemu doroiwai, amani inontaraio Kristusi mireha kontai wei foi, wioru na fiang bang wa fanai. ¹⁶ Ampafe fiea menemitituai we fibeng fine, wape masino finani wedua inontaraisiaiman, denteng sewa mani menari finana fanai, ambori wenani ne yoasoafodohi kaha, tuti inontaraisiaiwiro etinggai mea na kaiwo oiberahafea we menari karirafanai. ¹⁷ Weo Allai ne Mananufoman, wirowe fiangfotutu fiunungfokaha, mae we tamasi na taminohi toa ne, taminohi na mai, tuti tamararising na Nuaninu Mirarebana foi. ¹⁸ Weo mandoni dino fiata Kristusi na ne tonanafo mani, wenani Allai eneoi tuti inontaraine eroa wei.

¹⁹ Ampafe tarurai we tanari te fio wedaya tata taminohi na mai fo, tuti fio wedaya tafata waweratatara taenemirorongnei mitubaru aha na tane taroasoafow. ²⁰ Dohonao fiangne wedaya menari fio Allai niaria foa woru fanai. Fiangne mani masi kai we ang, wape fio metang nanai wedaya inontaraisiaietawai tonosasari rorong fo mani, menari sarawa finanai. ²¹ Ne taraitonana mani, ne mahikai mani, wirowe metang andowataraifoikaha, etemetunung anggurifoikaha, etewirowe menari fifiani kontaio wedaya mene doroifo

niari sasarifo kaha.

²² Fianai aino meroasoia fo, metohong kaririai na Allai arongreafo we mantaung mea terai. Mandoni dino niuruainso wiwo dohong sarawa kaha, na fio sahuai we fi wetarai fo, wenani mani Allai mioani ampa. ²³ Wape inontarai mano enewawera we fiangfo, mayeai dang fiang nanai aha fo, inontarai nani sobu aiboifo, weo wiwo niari kariri ne yoasoio kariri fio doni aino wetarai fo tuti doni aino sarawa fo kaha. Tuti fifiani kontai aino wiwo na roasofo kaha, finana mani fi sasari fine.

15

Tafata inontarai siai fosa, wiwo tawati terai we mantaung tata fanai

¹ Mano taroasoia mutu ne tata, todoni kontai tatawang tata we tafata mano eroasoia mutu kaha fosa. Wiwo tasera we ambori tafaraise siai fanai.

² Mansiari mansiari na tata yurai we fiata tane doroifosa we ene bengfo, ambori eroasofo mutu aha. ³ Weo Kristusi kontai wiwo sera we fio dohong mantauni piraibera fo kaha, wape niari kariri kaiwo dotu tono:

“Kaiwo karirao inontarai eteibera Seng Allai Wau fo,

isodairai kontai ampa.”*

⁴ Weo kaiwo ariri fuba esoi kiai na Kaiwo Mararebana fo na fafongfa nani, oi we deunau tata nai, ambori aunau tasobui tonana foi dohong tata tatawang tata tuti taenemirorong mitubaru, ampafe taenemitawanai we Allai.

* 15:3 Masmuri 69:9

⁵ Kadono Allai mano wedaya inontarai etawansa tuti dohonsa enemirorong mitubaru foi, fiata mea we menemirorong boyari, kariri Kristus Yesusi ne minohi toa fo. ⁶ Ambori na menemirorong boyari tuti merawamifui boyari metaparanding Allai, amani tane Seng Yesus Kristusi tamana.

Metamang wawera mea toyari Kristusi sobu mea, weo Kristusi feriri tata kiai, Yahudi tuti Yahudi kaha ne tata kiai ruhiai

⁷ Ampafe todoni kontaio metamang wawera mea, kariri Kristusi kontai demang we tata fo. Ambori na tonanane kaiwasafui etaparanding Allai. ⁸ Weo, yeyo yeikaririaifa we mea we Kristusi da ma wewoming we inontarai Yahudi fosa kawuru ampa. Niari tonanafo we deinawiai wesa we ewaitawanai, we Allai mani dohong kariri ne kaiwo derera fo na mai, amani na kaiwo dereraio dohonai we ene riria fafong fosa fo. ⁹ Tuti we niari inontarai na nu siai, amani ne Yahudi kaha fosa, kontaia etaparanding Allai we ne arosa fo. Toyari na Kaiwofo rabuang bei dotu tonina:

“Ampafe yau ambori ifiai wau rahang kaiwasa Yahudi kaha fosa kontai, ambori irohi rarung fiaf fo we ifiai wonomuwai.”*

¹⁰ Rabuang bei dotu kontai aha tonina:

“Kaiwasa Yahudi kaha wa mea, memararising kontai ria Allai ne inontarai dirisara fosa!”*

¹¹ Tuti rabuang bei aha mani dotu kontai tonina:

* **15:9** 2 Samueli 22:50; Masmuri 18:49 * **15:10** Ulangan 32:43

“Kaiwasa Yahudi kaha wa mea kiai, mefiai Sem-
paisi,

todoni kontaio kaiwasanei kiai efiai!”*

¹² Tuti nabi Yesayai medurai kontai deyo,

“Ambori Isai* ne bitiri sanami foi,

ureng bei soparimai kiawariaia fiabai,

amani manei na Isai ne ririrafoi,

kiawariai we yu nu bodoni kontai ki,

tuti kaiwasa Yahudi kaha foi enemitawang te I.”*

¹³ Kadono Allai mano taenemitawani foi, do-
hong mea memararising pampang tuti wedaya
mea menumiruainso ne maifo, na meroasoi pam-
pang fo. Ambori na Nuaninu Mirarebana foi ne
mambiriufu, menemitawanafo fuba paria.

Paulusi deisaha kariri we fiani soi suratinei fo

¹⁴ Doroi meaine. Iroasoai we mea mani,
menari kariri ne bengfo bitoya paria, tuti mewait-
awang maino fifiani kontai tuti mewemambiriu
we metaunau wawera mea kontai. ¹⁵ Wape fieai
wedaya anta iwemambiriu we isoi kaiwone we
mea, we yeretawang mea, weo Allai dohong ne
bengfo arora we yau ampa, ¹⁶ amani yuai yaua
iwemangfata we Kristus Yesusi ampa, we ifata
Yahudi kaha fosa na nu bodoni kontai foi. Tuti
dohong yau nehu tarai weimami we yeiriri Kaiwo
Mahikai na Allai fo, ambori inontarai Yahudi kaha
fosa eroaso Seng Yesusi ambori ewekorbani mesi
we Allai, we Nuaninu Mirarebana foi yuairuransa
awa emararebanaia fefe.

* **15:11** Masmuri 117:1

* **15:12** Isai mani Mananu Dauti

tamanai. * **15:12** Yesayai 11:10

¹⁷ Ampafe iboiwawa arohu na Kristus Yesusi we fi iru we Allai fo. ¹⁸ Imaya we imadu kariri fi siai fea kaha, manta kariri fianai aino Kristusi niari na yaua fo, amani we iwiwiaing Yahudi kaha fosa na kaiwo imadura fo tuti na yohong toa fo, ambori eroaso Yesusi tuti na tonanane mani etohong kariri Allai ne dawiafo. ¹⁹ Tuti iwiwiansa we Allai tonanai na iwemambiriu we inari fiainawiai tuti fitantuma fo, amani fio inari na Nuaninu Mirarebana foi ne mambiriufoi. Doni Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fo iwuwuaifa na masi wariai mai kataifo kai, na bendari Yerusalemi paria sobu nu Irilikumi foi. ²⁰ Na iwuwu Kaiwo Mahikai ne tonanafo, yawiai paria we iwuwai terai na kataio etaramio Kristusi kaharai fo, ambori na tonanane wiwo ibaung fi iru fo sau fio manei siai niari kawurua wataia fo fanai.

²¹ Wape kariri fianai aino dotu na kaiwofo:
 “Inontaraio wiwo esobu kaiwo kariri I kaha fo,
 ambori ewati,
 tuti mano wiwo etaramioa kaha fosa,
 ambori etafu.”*

Paulusi enetituai we ambori dontai to Roma

²² Nehuo irurai we iwuwu Kaiwo Mahikai fo na katai etaramioa kaha fo akawuru wo nani, wedua yau pampang we yontai mau we ituambawa meawa nina. ²³ Wape ninaia mani, wiwo katai siai feai we irufi nai na ninai ahang kaha weo Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fo wuwuai maino katai nini kiai ampa. Tuti defuina beiru mau wa yohong weai paria we ituambawa mea, ²⁴ ampafe enehutawanaifa we rahida yontai to nu Spanyol fo mani, yontai mauo mea na nanai,

* 15:21 Yesayai 52:15

tuti imirising ria mea tourai na nanai ki. Mayeai enehutawanai we mefata yau ambori yontai to Spanyol aha. ²⁵ Wape nina mani yeyo yontai to Yerusalemine weo yeo ifata Yesusi ne inontarai emararebana fosa na wana fo. ²⁶ Ika fio jemati na nina nesa efanduhiai we efatasa nai, weo jemati kiai na nu Makedonia nei tuti na nu Akhaya foi, ehutuai we etohong fi we efata tane doroio ene pari fi na bendari Yerusalemi fosa. ²⁷ Na enemirorong mirising ehutuai we enari finanai, tuti todoni kontaio masi paria we enari tonanai we efata tane doroio na Yerusalemi fosa tonanai. Weo inontarai Yahudi fosa ewedaya inontarai Yahudi kaha fosa esobu moanaio ra mai fo ria Allaia fo, amani na esobu Kaiwo Mahikai fo konta fo. Ampafe todoni kontaio Yahudi kaha nesa efata tane doroio inontarai Yahudio eroaso Yesusi fosa na moanai nuneio esobuai ria Allaia fo, nana mani na ene doifo. ²⁸ Ampafe yohong kariri finanafo kai, tuti yohongno fio efanduhiai we efata tane inontaraio enayai na Yerusalemi fosara nana mani, ambori yontai to Spanyol, tuti na nehu rang rorong fo nani ituambawa mea mau kontai ki. ²⁹ Iwaitawanai we yontai mau ituambawa mea mani, yontai tuti moanai bitoya na Kristusi.

³⁰ Doroio meaine. Na tane Seng Yesus Kristusi tuti na enemiwawuo Allai Nuaninufoi dohona fo, yenggoa mea, kadono merufi meweboyari ria yau na metutanai kontai tuti yau we Allai. ³¹ Metutanai ambori Allai derara yau weru inontarai eroaso Kristusi kahaio na nu Yudea foi sa, tuti ambori fianai aino ika yontaia ninai, Allai ne inontarai emararebana fosa etamang weai

na mai. ³² Ambori na Allai ne yoa weai nanai, yontai we mea mau na enehurorong mirising ambori nuhuruainso enehurorongnei mitubaru tuti mirising kontai aha rahang mea. ³³ Kadono Allai, mano dohong inontarai enumiruainso ne mai foi, weriria doroi mea kiai. Antu.

16

Paulusi denatu mahikai we jematifosa

¹ Yutang mea we mewati we tane doroi Febei na mai. I mani wiwingno wemangfata na jemati Kengkrea foi dine. ² Na Sengnei wonongfo metamang wei na mai, toyari masi we metamang we ne inontarai emararebanai siai fosa. Masino deyo mefatari na fiea mani, mefatari tonanai, weo mantauni kontai fiata kaiwasa bitoya ampa tuti fiata yau kontai ampa.

³ Metohong mahikaifea we Persekilai tuti Akwilai, nehu maniwowirio amerufi ruhiai we Kristus Yesusi wa suru. ⁴ Ururai we ufata yau ikaharai weru ne karirafu, wedaya adareti umarareha. Yohong mahikai we suru we fi unari we yau fo tuti imeiri yau kaha, wape jemati na nu Yahudi kaha fosa kontai etohong mahikai we suru kontai. ⁵ Meteisaharai kontai we jemati efanduhisa na une munuwai sa, we yenatu mahikai wesa kontai.

Mahikaifeai we Epenatusi, inontaraio enehuwawuti wai. Na nu Asia foi mani andino yoaso Kristusi reantenangne. ⁶ Yenatu mahikai kontai we Mariai, mano yufi mamboni paria we meara foi. ⁷ We nehu doroio Adronikusi tuti Yuniasi amene nu boyari wa suru, amani uweinontarai Yahudi kariri yau, yenatu mahikai

we suru kontai. Uru mani rasuli ato suru di suru, tuti raminde uwatai na aitamu rorong fo kontai ria yau ampa. Uruino uroaso Kristusi fafong weru yau ne.

⁸ Mahikaifeai we Ampliatusi, inontaraio enehuwawuti na Sengnei. ⁹ Mahikaifeai we Urbanusi, tane maniwowirio yufi kontai we Kristusi wai. Tuti mahikaifeai kontai we Stakisi mano enehuwawuti wai. ¹⁰ Mahikaifeai we Apelesi, inontaraio deinawiai na dohong toa fo we daria Kristus na mai wai. Kontai mahikaifeai we Aristobolusi ne munu rorong wasa, ¹¹ tuti we Herodioni, nehu maniwowirio aune nu boyari wai. Kontai mahikaifeai we tane doroio eroasoai konta wasa na Narkisusi ne munu rorong fo.

¹² Mahikaifeai we Trifenai tuti Trifosai suru. Uru mani urufi mamboni paria we ufata Sempaisi. Tuti mahikaifeai kontai we Persisi, maniwowirio enehuwawuti wai. I kontai yufi mamboni paria we Sempaisi. ¹³ Mahikaifeai we Rufusi inontaraio Sempaisi diriri wai. Kontai we Rufusi inantai, i mani niari yau toyari ai tera dine. ¹⁴ Mahikaifeai kontai we Asinkritusi, Flegoni, Hermesi, Patrobasi, Hermasi tuti doroio eroasoai eminohi riasa wasa. ¹⁵ Mahikaifeai kontai we Filalogusi tuti Yuliai, tuti we Neirusi tuti ne rorowing, we Olimpasi, tuti inontarai emararebana eminohi riasa wasa kontai.

¹⁶ Metohong mahikai wawera mea na menemirorong mesi kariri inontarai Kristeni ne tane koangne. Kristusi ne jematine kiai na ninai etanatu mahikai we mea kiai.

Kaiwo areraio wefuiai

¹⁷ Doroi meaine. Yeretawanai na tapapa paria we mea, we metanansiau we inontaraio eha aiteta we mea ewedaya meweboyari aha kaha wasa tuti ewedua mea weru meroasoai na mai wa. Finanai wirow masi kariri fianai aino raminde ametau-nauwai nana kaha. Ampafe mehatai werusa.

¹⁸ Weo inontarai tonana nesa mani, wirow erufi we tane Seng Kristusi kaha, erurai we etohong kariri te fianai aino enemirorongfoi dohong wea fo terai. Na kaiwo miaing we taramioa fo, eboromi wemereha we ewawori kaiwasa enemirorong mesi fosa, etofasa we etawai. ¹⁹ Mene metohong kariri Allai wa, kaiwasa bitoya etaramioai ampa. Tuti imirising paria we finanai. Wape yawiai paria we todoni mani mesawai we fi beng fo, tuti mehatai weru fi kia karira fo mae menemirorongwai mesi. ²⁰ Allai mano dohong inontarai tanumiruainso ne mai foi, sikera saha kanggung Saminsenia mingganggung na meawemi reng wa.

Kadono tane Seng Yesusi ne bengfo weriria mea kiai. Antu.

²¹ Nehu maniwowirio Timotiusi mano yufi we Kristusi ria yau ne, denatu mahikaifeai we mea. Tonanai kontai we Lukiusi, Yasoni tuti Sosipateri, mano antone nu boyari fo sitoru, itoranatu mahikai kontai we mea.

²² Yau Tertiusi, mano isoi Paulusi ne kaiwo anatu fe nini yau, yenatu mahikai we mea na Sengnei kontai.

²³ Gayusi kontai denatu mahikai we mea. I mani fiata yau iminohi riati na ne mununei, tuti fiata jematinei ewenadi nai kontai. Erastusi mano wenunggamiei we yu doi na bendarinei, denatu

mahikai we mea kontai. Tonanai kontai we tane doroi Kwartusi.

²⁴ [Kadono tane Seng Yesus Kristusi dohong ne bengfo arora we mea kiai. Antu.]*

Kaiwo kafe

²⁵ Tataparanding Allai! Andino wemambiriu we niari mea meroasoai mutu, kariri ne Kaiwo Mahikaio ikoramai we meara fo, tuti kariri kaiwo iwuwuai kariri Yesus Kristusi fo, amani fianai aino Allai dediwarai na fafongfa wata fo waroi ampa pariao na fuininai arahio deinawiai kasaua fo. ²⁶ Wape ninaia mani Allai ne Kaiwo dediwarai nanai, deinawiai tuti ati parai na kaiwo Allai derera we nabifosa etoi kaririaia fo. Kaiwo nanai, Allai, mano minohi wenumainu foi, dohonai we wiwiang Yahudi kaha fosa kiai we eroasoi ambori etohong kariri. ²⁷ Mesiri kawuru andino tasahui we tane Allai ne, andino sewai sewa ne.

Andino tataparandini we fitawafa na Yesus Kristusi! Antu.

* **16:24** Arawangno 24, wiro tarai na Paulusi ne suratinei kaha, mae mano esoi kaririai aha fosa, ansaino esoi kaiwo rabuang nini kontaifa aha ne.

Sempaisi Ne Kaiwo Mirarebanai New Testament in Ambai

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ambai

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ambai

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

a4b461f1-cd72-5074-9be0-b39efea15ceb